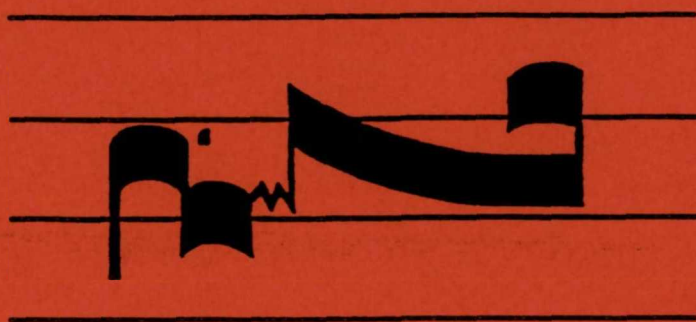

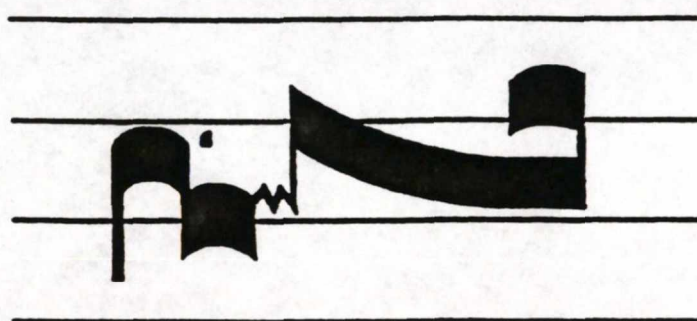
Hymnologiske Meddelelser

udgivet af Salmehistorisk Selskab og
Nordisk Institut for Hymnologi

28. årg. marts 1999 nr. 1

Hymnologiske Meddelelser

udgivet af Salmehistorisk Selskab og
Nordisk Institut for Hymnologi

28. årg. marts 1999 nr. 1

HYMNOLOGISKE MEDDELELSER

Tidsskrift om salmer
udgivet af Salmehistorisk Selskab
og
Nordisk Institut for Hymnologi
28. årgang 1999 nr. 1

Indhold

Tekster og melodier

ved Svein Ellingsen og Egil Hovland s. 1

Artikler

Svein Ellingsen: Barn af huset.
Nogle tanker om mit tekstforfatterskab s. 5

Egil Hovland: Hvile i Guds fremtid s. 29

Egil Hovland: Sammen for Guds ansikt s. 33

Søren Jensen: "Nu ledet er min lille..."
En barnesalmes udviklingshistorie s. 37

Signe Paludan: Tolkning af Grundtvigs salme
"Tag det sorte kors fra graven" s. 49

Torben Bramming: Om at skrive salmer s. 63

Sigvald Tveit: Den siste norske salmeboka:
Salmar 1997 - ein presentasjon s. 65

Forfatternes adresser s. 66

Gud, la vårt hovmod briste

Egil Hovland 78

1. Gud, la vårt hov-mod bris - te, så vi i deg kan mis - te vår

bin-ding til oss selv. La oss som er stengt in - ne i

sel-vets sna-re, fin - ne en vei som blir til and - res vel.

- 1 Gud, la vårt hovmod briste,
så vi i deg kan miste
vår binding til oss selv.
La oss som er stengt inne
i selvets snare, finne
en vei som blir til andres vel.
- 2 I våre tunge tider
er du hos dem som lider
i motløshet og savn.
Hvor du er, skal vi være.
Gud, gi oss kraft å bære
hverandres svakhet, i ditt navn.

Svein Ellingsen

Kristi Himmelfarts dag

Din himmelkrone ser vi stråle

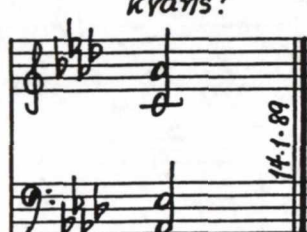
Svein Ellingsen

Egil Hovland 89

Din him-mel-krone ser vi strå-le i e-vig lys og guddoms-
glans, o Kon-ge, du som her på jor-den har båret dø-dens torne-

krans!

Din himmelkrone ser vi stråle
I evig lys og guddomsglans,
o Konge, du som her på jorden
har båret dødens tornekrans!

Du sprenger rommet og dets grenser,
ditt liv er løst fra tidens bånd.
Til evig tid skal du regjere
på tronen ved Guds høyre hånd

Guds høyre hånd er alle steder,
Guds himmel finnes hos oss her!
Så troner du blant oss her nede;
så er Guds rike kommet nær!

Ja, kom til våre redde hjerter,
du Konge som er ett med Gud, —
og styrk vår tro, vårt håp, vårt tålmod,
så vi blir Rikets sendebud.

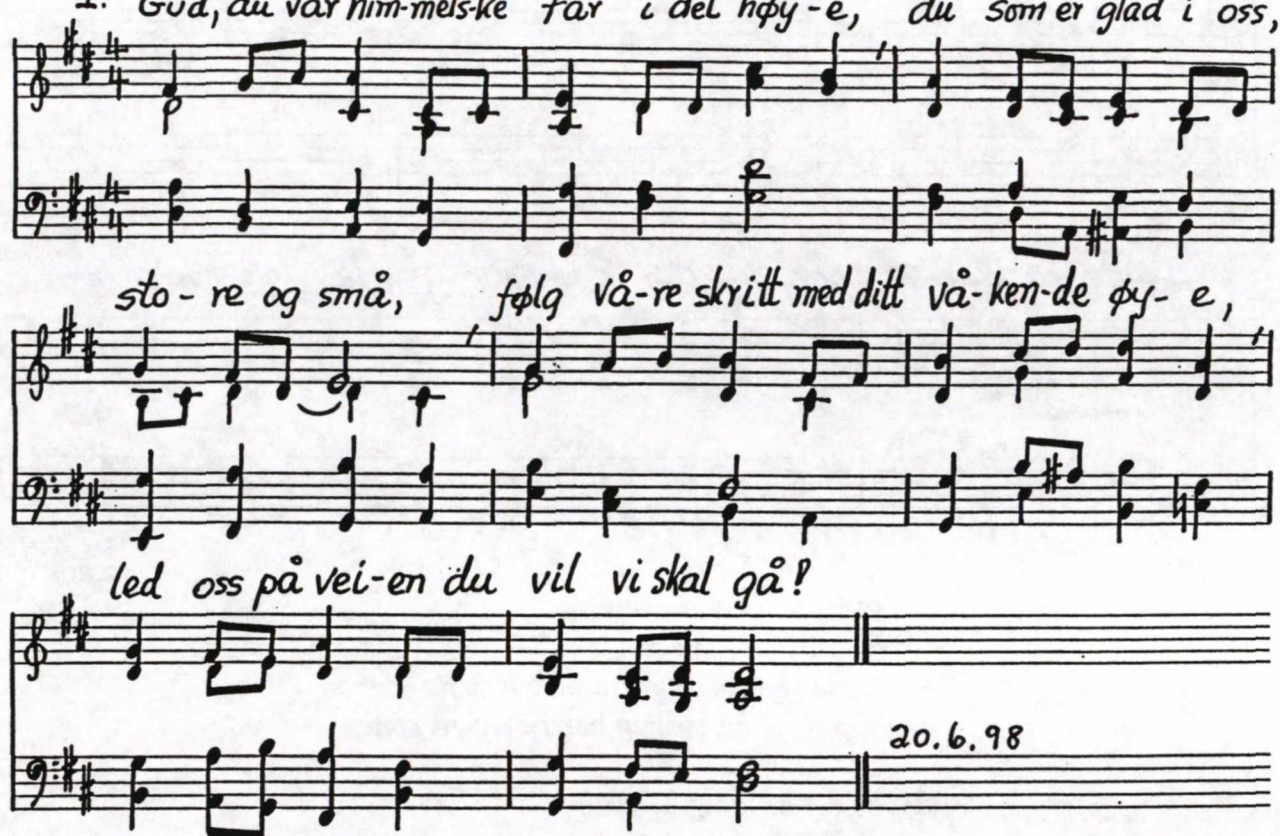
La oss som bor blant dødens tårner,
få vitne om din seierskrans,
til Gud en gang blir alt i alle
og Riket fremstår i sin glans.

Barnas pilegrimssang

Svein Ellingsen

Egil Hovland 98

1. Gud, du vår him-mels-ke Far i det høy-e, du som er glad i oss,
sto-re og små, følg vå-re skritt med ditt vå-ken-de øy-e,
led oss på vei-en du vil vi skal gå!

20.6.98

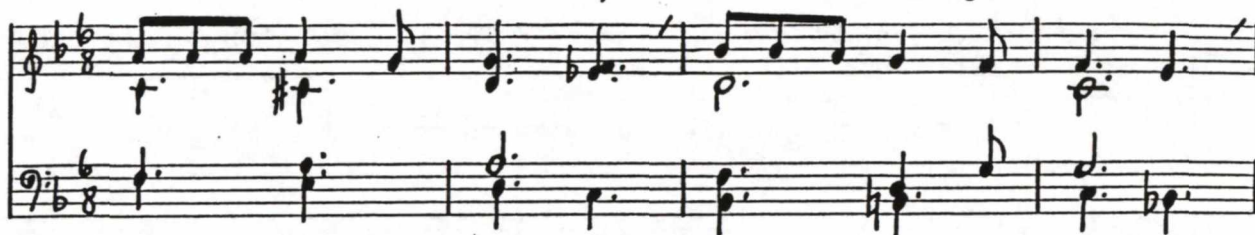
2. Da vi var små, ble vi båret til dåpen,
du tok i mot oss, vi kjenner din vei.
Veien til lyset og gleden er åpen!
Livet skal være en vandring mot deg!

Alt ble med ett så stille

Svein Ellingsen

Egil Hovland 98

1. Alt ble med ett så stil- le, li- vet er helt for- an- dret.

Dø- den har ban- ket på vår dør og sor- gen har fylt hvert rom.

21. 6. 98
28. 1. 99

Alt ble med ett så stille,
livet er helt forandret.

Døden har banket på vår dør
og sorgen har fylt hvert rom.

Hvor det er tungt å miste
en vi så høyt har elsket!

Å, hvilken tomhet over alt,
vårt savn er så vondt og sårt.

Mange er våre tårer,
her, blant de tusen spørsmål.

Gud, du som ser vår dype sorg,
vi ber deg: vær du vår trøst!

Vær hos oss midt i savnet,
omslutt oss med din godhet!

Gud, ta vår smerte i din hånd,
så uro kan bli til fred.

Du som er trøstens kilde,
la oss få tro i sorgen:

tro at vi alltid er hos deg,
vår Herre i liv og død.

SVEIN ELLINGSEN

Barn av huset

Noen tanker om mitt tekstforfatterskap

Så er turen kommet til Norge når det gjelder Hymnologiske Meddelelser serie av artikler der salmeskrivende forfattere beretter om sin egen diktning og sin egen "salmevei". Og jeg ser det som en stor ære å få være bidragsyder i denne sammenheng! Men jeg synes ikke det er noen lett oppgave. Ingen har den hele og fulle oversikt over hvilke tilskikkelser som har formet ens liv og åpnet for de vannførende årer i de skapende skikt. Men det kan sikkert være av interesse at man legger frem noen erindringer og noen tanker om sitt arbeid, erindringer og tanker som kan være med å kaste lys over det man har fått skrive. Så jeg etterkommer gjerne redaktørens ønske om å gi et bidrag til serien og dermed hente frem noen biter som kan bli en liten del av mønsteret i vår egen tids salmediktning-kalleidoskop.

*

Det hender ikke så sjelden at jeg får spørsmål om å kåsere over temaet: "Fra salmedikterens verksted". Da får jeg ofte lyst til å spørre: *Hvilken* salmedikter? Kingo, Brorson eller Grundtvig? Nordahl Brun, Blix eller Landstad? Men jeg vet jo at ønsket som regel er at jeg skal tale om min egen diktning. Da sier jeg gjerne, med henblikk på kåseriets overskrift, at titelen *salmedikter* ikke står på mitt visittkort. Denne krevende betegnelse synes jeg ikke man kan gi seg selv. Blir man forbundet med en slik titel, må en ha fått den av andre. Og når alt kommer til alt, burde den kanskje helst bli gitt *post mortem*, om det da viser seg at noe av det man har skrevet har overlevd en selv og gitt ord også til nye generasjoner.

Hvis man ikke våger å kalle seg salmedikter, hva skal så et skrivende menneske som arbeider innenfor salme-genrens område, kalle seg? Det er en titel som ville ha passet, om den ikke allerede hadde vært opptatt, nemlig *menighetssekretær*. For det er jo det oppgaven dreier seg om: å føre menighetens troserfaring i pennen! Eller som Jens Lyster har sagt: oppgaven er å

skape salmer "med den primære funksjon at være menighedens sungne svar på evangeliet, gi menigheten mund og mæle til at prise Gud i forløsende ord og toner."

Men i og med at denne titelen ikke er ledig, kunne jeg noen ganger ha lyst til å kalle meg *salmediakon*. Dette: å låne menigheten ord som kan være dens "himmelvendte svar på det himmelsendte budskap" i gudstjenesten - og ord som kan skape gudstjeneste i og omkring den enkelte i alle livssituasjoner, det er en *tjenesteoppgave* i kirken, på linje med andre diakonale oppgaver. Men diakon-titelen er jo knyttet til faste stillinger i kirken, så derfor - når det gjelder spørsmålet om hva det er betimelig å kalle seg selv - står visst bare den ganske enkle titelen *tekstforfatter* igjen. Så får man la den kristne menighet avgjøre om noe av det man har skrevet fortjener å bli kalt salmer. Hvis man så i levende live får den ære å bli titulert som salmedikter, er det noe man må betrakte som en tillitserklæring og noe man i ydmykhet må leve opp til.

*

Selv om jeg altså er forsiktig med å bruke ordet salmedikter om meg selv, kan jeg ikke stikke under stol at jeg regner meg for å tilhøre "salme-dikternes laug"! Heller ikke vil jeg underslå at jeg er *glad* for å få tilhøre dette lauset og glad for den respons mange av mine tekster har fått både i Norge og de andre nordiske land, etterhvert også i land utenfor Norden. Og det hender vel ikke så sjelden at jeg "forsnakker" meg og kaller egne nyskrevne tekster for *salmer*, selv om jeg prinsipielt mener at en tekst først kan kalles salme når det viser seg at andre mennesker har kunnet gjøre ordene til sine.

Når jeg taler om "salmedikternes laug", tenker jeg ikke først og fremst på dem som skriver salmer idag, men på alle dem som gjennom skiftende tider har preget vår nordiske salmehistorie. Tenker vi på de store salmedikterne i tidligere århundrer, innser vel de fleste at knapt noen i vår tid, selv om de skulle ha verdifulle ting å tilføye salmetradisjonen, kan nå opp til salmemesternes høyder og inn til deres dybder. Men vi må allikevel ikke se bort fra de slektskapsbånd vi har til deres salme-univers. Helt fra den tid jeg skrev de første salme-forsøk, har jeg vært meg bevisst at jeg stod i en *tradisjon*, den rike tradisjon som salmediktningen i Norden representerer.

Min kjærlighet til tidligere generasjoners salmer tror jeg var en forutsetning for at jeg kunne ta steget inn i salmediktningens verksted. Men fordi de gamle salmer i så høy grad var en del av meg selv - jeg tror jeg nesten kan si at jeg hadde salmene *i blodet* - skulle det vise seg at det var vanskelig å frigjøre seg i forhold til salmebøkens fremherskende språk. De første årene var jeg på en måte innesperret i det gamle salmespråkets rom, og det skulle vise seg å bli en lang vei å gå før jeg fant frem til en form som kunne sies å representere en fornyelse - gjennom et språk som kunne formidle vår egen tids livsfølelse.

"Kunstens sprog er alltid et nytt sprog" sier Ole Wivel. Det er jo noe som ligger i selve driften til å skape, at ting må sies på en annen måte enn det har vært sagt før. Men jeg følte at selv om det var nødvendig å frigjøre seg fra tidligere slekters salmespråk, gjaldt det å holde fast på det vi kan kalle *salmetonen*. Hva denne salmetonen egentlig er, er ikke lett å sette på formel, men den kan f.eks. sies å være "den tidløse følelse som gir uttrykk for ærefrykten for Gud", som Ronald Fangen uttrykker det, eller som Hans Brix sier: "den ejendommelige Farvning som Salmelyrikken gennem sine forskellige Kilder har modtaget".

Da jeg en dag i begynnelsen av 1990-årene kom over en artikkel av Jens Lyster (artikkelens tittel var "Hvad er en salme?"), møtte jeg utsagn som på en velformulert måte dekket de mer eller mindre bevisste forestillinger jeg alltid har hatt om forbindelsen og spenningen mellom ny og gammel salme: "Men for at vi kan glæde os og være trygge ved en ny salme, må den nye salme på en eller annen udefinerbar måde være *barn af huset* og ære sin far og mor. Det findes en dansk kirkelig og folkelig identitet, som den nye salme må forholde sig til. Det vidste vore store salme-digtere. Deres salmer vidner om fortrolighed med folkets kirkelige tradition. De spiller på den, nogle gang i et medspil, andre gange i et modspil, men altid med den respekt, man skylder sine egne rødder. Kun derved kan det lykkes at skabe salmer, som menigheden kan tage til sit hjerte og synge af hjertet, idet den gør salmens ord til sine."

Som der finnes en dansk kirkelig og folkelig identitet, finnes det også en norsk. I salmens verden er jo forresten den danske og norske identitet nær sammenknyttet. Så var altså utfordringen å

lytte seg frem til et salmespråk som åpnet seg for vår egen tid uten å miste forbindelsen med salmespråkets røtter i vår nordiske kirkehistorie. Og det gjaldt ikke å vike fra salmediktningens tidløse grunnlov: at gjennom salmen skal det bibelske budskap gjøres nærværende og det kristne håp levende.

*

Det jeg strebet mot, var ikke å skrive "moderne" salmer (en moderne salme vil fort bli gammeldags!), men *nåtidige* salmer, med stor vekt på enkelhet og på ordenes nyanser. "Också en liten brytning, accentförskyvning eller ändring av tonlägret kan betyde förnyelse" sier Harry Martinson. En av hans bøker fikk særlig stor betydning for meg, nemlig det mektige diktverket *Aniara*, som kom i 1956. Også mange andre svenske lyrikere og versekunstnere suget jeg inntrykk av, først og fremst Hjalmar Gullberg og Karin Boye. Hos disse syntes jeg at jeg i høyere grad enn noe annet sted fant vår egen tids salmetone, den eiendommelige og nesten udefinerbare farving av den språklige uttrykkskraft som Hans Brix anså som kjennetegnet på salmetonen.

Men det var også norske lyrikere som stod for meg som veiryddere for et nytt salmespråk. Jeg kan nevne Gunvor Hofmo og Jens Bjørneboe, men fremfor alt må jeg stanse ved Arnulf Øverland. I Øverlands beste lyriske dikt finner vi de kvaliteter som burde kjennetegne en nåtidig salme - en lytefri metrisk form med levende rytme og naturlig ordstilling. Språket er enkelt og forståelig, men ofte spennende dobbelt-tydig, slik at det får en gjennomslående skjønnhet og uttrykkskraft. "Han var en dikter som økonomiserte med ordene, og derved kunne mangedoble deres kraft" er det blitt sagt, og videre: "Han søker den formulering som bærer i seg et dirrende ekko, og som kan leve og huskes lenge i kraft av fortettet innhold og korthugget form." Ja, selv om Øverland stod utenfor kirken og hadde liten sans for kirkens salmediktning, ble han den som fremfor alle banet vei for et nytt og naturlig salmespråk i Norge. Og når det gjelder mitt forfatterskap, er det ingen grunn til å stikke den øverlandske påvirkning under stol.

Jeg mottok altså opp gjennom årene sterke inntrykk fra det jeg leste av poesi, og min egen uttrykksform er blitt preget av det. Ingen som skriver, begynner på bar bakke. Arnulf Øverland har sagt det slik: "Det burde være innlysende at man setter seg ikke ned å skrive uten å ha forbilder. En som tror at han gjør det, er bare en rutinert selvbedrager. Diktningen er som et gammelt byggverk, og det blir aldri ferdig. Vi lærer av våre fedre og av hverandre. Blir dikteren betatt og oppildnet av et diktverk, oppstår ønsket i ham: Den som kunne gjøre noe slikt! Jeg kan ikke finne noe uverdigg eller skammelig i et slikt ønske."

Men når jeg ser tilbake på min salmevei, må jeg undre meg over hvor *lang tid* den "indre litterære prossess" viste seg å kreve - hvor mange år det tok før påvirkningen fra den litterære opplevelse av språket hos de store svenske og norske lyrikere på en naturlig måte ble integrert i mitt eget poetiske språk. Og i det hele tatt hvor mange forsøk, hvor mye prøving og feiling som skulle til! Først etter mer enn tyve års arbeid med salmetekster følte jeg at tiden var moden for å utgi et utvalg av tekstene i bokform. Min første salmesamling, *Det skjulte nærvær*, ble utgitt i 1978, det vil si i mitt femtiende år.

*

Det hender av og til at noen spør: Hvorfor begynte du å skrive salmer? Det er alltid vanskelig å svare på slike *hvorfor*-spørsmål. Når en kunstner ser sitt liv i perspektiv, er det ikke sikkert at han eller hun entydig kan si: jeg valgte å bli billedkunstner, jeg valgte å bli musiker, jeg valgte å bli dikter. Han eller hun kan like gjerne si: Kunsten valgte meg, musikken valgte meg eller diktningen valgte meg! Det oppleves som et kall man ikke kan komme forbi. Jeg har også hatt en slik følelse: Det var salmene som valgte meg.

Når jeg forsøker å se mitt liv i fugleperspektiv, ser jeg med forundring på hvor mange veier og stier i mitt liv som peker henimot salmeveien. Det gjelder også i tider med motgang og i år med vanskeligheter. På mange måter har kanskje perioder med sykdom, sorg og skuffelser vært de viktigste stadier på veien. Det tales ofte om *lidelsens skole*, og de fleste diktere har vel mer eller mindre måttet være elever i denne skole. "Jeg fikk sorgens gave, derfor ble jeg skald" sier som

kjent Sigvat Skald i Henrik Ibsens Kongsemnerne. Og alle kan vel disse Brorson-linjer utenat: "Når hjertet sitter mest beklemt, da bliver frydens harpe stemt, så den kan bedre klinge." Jeg har kjent disse verselinjene fra jeg var barn, men jeg hadde nok ikke mange tanker om at ordene skulle angå meg så personlig som de skulle komme til å gjøre.

*

Jeg har levd mitt liv i kirken og mitt liv med salmer fra jeg var barn. Jeg vokste opp på Kongsberg, en sølvverks-stad som Christian IV grunnla for mer enn 350 år siden, forøvrig den samme by hvor salmedikteren Caspar Johannes Boye ble født - 130 år før jeg kom til verden. Boye og jeg har altså hatt de samme barndomsinntrykk, inntrykkene av en storslått natur og av et mektig kirkerom. I bergstaden Kongsberg finner vi en av Norges største og mest særpregede kirker. Som barn gjorde kirkerommet, orgelbruset og salmesangen et overveldende inntrykk på meg. Det tidlige møtet med kirkerommet og gudstjenestene der hører med til de grunnleggende opplevelser i mitt liv, og disse opplevelser har sikkert nedfelt seg i mitt arbeid med salmetekster. Jeg tenker igjen på noen ord av Arnulf Øverland: "Jeg tror vi kan konstatere at en stemning eller en følelse ikke kan få nogen styrke, medmindre den aktuelle opplevelse som fremkaller den, forbinder sig med barndomserindringer, som var ledsaget av lignende følelser. Det er *gjenopplevelsen* som gir en stemning dens dybde og intensitet."

Tidlig begynte jeg å interessere meg for salmer. Jeg lærte å lese før jeg var fem år gammel og salmeboken var en av mine første lesebøker. Jeg forstod sikkert ikke så mye av det jeg leste, men det bekymret meg ikke så mye. Det var ordenes klang og linjenes rytme jeg var betatt av. Ikke minst likte jeg å lese høyt de vakre klangfulle ordene *Herren Sebaot, Sarons lilje, Jerusalem, Sion, Salem, Libanon* og mange av de andre underlige salmeordene.

Alle betraktet meg som en opplagt preste-spire, og gjennom det meste av skoletiden regnet jeg også selv med at jeg engang skulle studere teologi. Men et annet interesseområde var kunst og kunstnerisk utfoldelse, og da jeg var ferdig med gymnaset, var jeg usikker på hvilken vei jeg skulle gå. Før jeg kom i gang med studier ble det forresten et ventetår for meg, først et halvt år

med sykdom og så et halvt år som huslærer på en norsk storgård. Ja, rett og slett: huslærer! Så *dette* har jeg i hvert fall felles med de store salmediktere i dansk og norsk salmehistorie: jeg har i min ungdom vært huslærer! Men så begynte studiene, og etterhvert la det seg slik til rette at det ble kunststudier istedenfor teologi. Min interesse for salmer slapp allikevel ikke taket, og i de årene jeg studerte ved Statens Kunstakademi i Oslo begynte jeg for alvor å arbeide med egne salmeforsøk. Det første stod på trykk i bladet "Vår Kirke" i 1954.

*

Men så er det altså noen som spør: *Hvorfor* valgte du å begynne med dette - hadde du ikke nok med kunststudier og en fremtidig løpebane som billedkunstner? Det er da jeg får lyst til heller å spørre: Hvorfor valgte salmen meg - *selv om* jeg hadde skrinlagt de teologiske studier. (De aller fleste salmediktere har jo vært eller er teologer!) Ja, hvorfor? Jeg hadde alltid vært interessert i litteratur, ikke minst lyrikk, og jeg hadde alltid hatt lyst til å skrive og arbeide med språk. Jeg hadde naturligvis, som så mange andre, opp gjennom årene skrevet et og annet dikt for skrivebordskuffen. Og jeg tror at jeg hadde en medfødt sans for metrikk og verserytme, uten at jeg la noen særlig vekt på min tidlige ungdoms beskjedne verseproduksjon. Men i 25-års alderen kom trangen til å skrive tekster som fra en indre drivkraft, arbeidet med salmeforsøk var noe jeg ikke kunne la være. Jeg hadde jo heller ikke lagt min interesse for teologi på hyllen, selv om studieretningen ble forandret. Tidlig begynte jeg å kalle meg en "kvartstudert røver" uti teologien - og jeg regnet hymnologien som mitt spesielle område. Så hvis vi tenker på kombinasjonen av litterære og teologiske interesser, var det vel ikke så merkelig at jeg følte trang til å begi meg inn på salmediktningens marker. Det lå jo på den tiden også en stor utfordring i luften. Stadig hørte man i femtiårene utsagnet: "Salmediktningens tid er forbi" eller "Det skrives ikke salmer i våre dager." Kunne det være mulig å motbevise dette?!

*

Når jeg ser tilbake på det jeg kaller min salmevei, er der god grunn til å stanse ved det som min kontakt med Danmark har hatt å bety for meg. Med dansk litteratur stiftet jeg bekjentskap allerede i førskole-alderen. Min yndlingsbok var Christian Winthers "Flukten til Amerika". En

praktutgave med H.C.Andersens eventyr var en av skattene i mitt barndomshjem. Og som nevnt var salmeboken min viktigste lesebok, og således stiftet jeg tidlig bekjentskap med de store danske salmedikterne. Så lenge jeg var barn, var det nok Brorson som stod høyest i kurs.

Etter krigen var jeg blant de norske barn som fikk tilbringe den første fredssommeren i Danmark. Jeg fikk da oppleve salmesangen i kirken og den folkelige sang i hjemmene - og varige bånd ble knyttet til Danmark. Jeg har alltid vært glad i dansk litteratur, ikke minst lyrikken, og ofte har den "grønne" antologien *"Levende dansk lyrik fra folkevisen til Drachmann"* ligget på mitt nattbord. Og alle inntrykk som jeg har fått fra det skrevne ord i Danmark, hører sikkert med blant byggestenene til den grunnvoll som jeg har fått bygge videre på i mitt litterære arbeid.

Når jeg holder kåserier om salmer og salmediktning, peker jeg ofte på hvor viktig det er for en salmedikter å få *mange leveår*. Og hvor viktig det er å ha fått *tålmodighet* som gave. Men jeg tror det er én ting som er nesten like viktig: nemlig å få *stipendier*! I hvertfall har dette vært viktig for meg og for mitt salmearbeid. Og stipendiene har gjentatte ganger ført meg til Kingos og Brorsons og Grundtvigs hjemland.

*

Våren 1957 hadde jeg mitt første stipendium fra Fondet for dansk-norsk samarbeid, og i nærmere tre måneder fikk jeg ha et berikende opphold på Schæffergården i Gentofte. Ingen av de tekster jeg skrev den gang viste seg å ha funnet sin endelige form (jeg var jo bare 28 år - og hadde et stykke igjen til å nå "den kanoniske alder" - få salmer i salmebøkene er skrevet før dikterne hadde fylt 37 år!), men det å kunne arbeide med tekster i de herlige omgivelsene betydde mye. Noen av tekstene jeg skrev i løpet av de ukene jeg var på Schæffergården, kom faktisk på trykk i Kristeligt Dagblad, bl.a. meditasjonssalmen *O Herre la mitt øye / få se mens mørket rår*, som jeg hadde påbegynt på Sigtuna-stiftelsen året før, og som jeg siden tok opp igjen og reviderte i Løgumkloster nesten 20 år senere. Min intensjon var å lage en pasjons-salme i slekt med Kingo, men med vår egen tids følelse og språk. Utgangspunktet var et sitat fra en av

Kingos pasjonssalmer, fra åttende vers i *Rettens spir det alt er brækket*: "Hvor Jeg seer din Dom og Vunder / Seer jeg alt mit Segl der under."

Notatene fra Schæffergården og også utklippet fra Kristeligt Dagblad er i tidens løp gått tapt, og jeg husker ikke hvordan 1957-formen av teksten lød. Men Løgumkloster-versjonen, som senere kom med i Norsk Salmebok, lyder slik:

O, Herre, la mitt øye
få se mens mørket rår,
hvor dypt du vil deg bøye
inn under våre kår.

Det er vår egen time,
vi står ved mørkets port
og ser den siste strime
av jordisk lys dø bort.

Inn i vår død du skuer
den endeløse stund
da angstens flammer luer
i natten uten bunn.

Vår død til liv du vender
når du for oss vil dø.
Du er i våre hender.
Nå brytes livets brød.

Jeg ser deg stå forkommen
Og dømt mens verden ler.
Men Jesus, under dommen
mitt eget segl jeg ser.

Ja, jeg har voldt deg pine,
men du vil be for meg.
Du nevner meg blant dine.
I mørket ser jeg vei.

Din korsvej skal jeg finne.
Du møter meg på den.
Din kjærlighet skal vinne
mitt tapte liv igjen.

O Herre, du vil bære
ditt kors i alles sted.
Deg være evig ære!
Du er vårt liv, vår fred.

Miljøet på Schæffergården i femti- og sekstiårene var utrolig inspirerende, her møtte man mennesker med forskjellig yrkesbakgrunn - fra alle kanter i Norge. Og også noen danske, selv om de fleste danske stipendiater dro til Lysebu utenfor Oslo. Blant stipendiatene som i 1957 var på Schæffergården samtidig med meg, var en av etterkrigs-tidens mest kjente norske diktere, Alfred Hauge (1915-1986), og kontakten med ham er jeg ganske sikker på fikk stor betydning for mitt videre salmearbeid. Alfred Hauge skrev selv salmer (fem av dem er med i Norsk Salmebok), og han var en fremragende salmekjenner og en sikker kritiker. Selv om han kunne være streng i sin dom, glemte han aldri å gi oppmuntring, og han så alltid hvilke muligheter som kunne ligge i det som var uferdig og ufullkomment. Det hører til livets lykkelige tilskikkelser at

jeg fikk bli kjent med Alfred Hauge under mitt opphold i Danmark denne våren, vi hadde kontakt med hverandre så lenge han levde.

Under oppholdet på Schæffergården reiste jeg ofte ned til Trinitatis kirke når professor K.E. Skydsgaard skulle forrette og preke. Det er ikke mange ganger siden i livet jeg har fått så stort utbytte av gudstjenester som tilfelle var disse gangene i kirken ved Rundetårn. Skjærtorsdagsgudstjenesten ble en spesiell opplevelse. Skydsgaard skulle akkurat begynne innledningen til prefasjonen da han plutselig gikk ut av alterringen og stilte seg i kordøren, så nær menigheten han kunne, løftet armene og uttalte ordene: "Vi kommer ikke alene. Vi bærer mange oss." Så gikk han tilbake inn i alterringen og istemte prefasjonen. Da jeg hørte ordene "Vi bærer mange med oss", stod det med en gang for meg: Dette er jo en salmelinje! Og jeg tenkte på at det omfattet et aspekt i vår kristne tro som var svært lite representert i salmebøkene, nemlig kirkens og de kristnes stedfortredende rolle og oppgave. Jeg forsøkte å skrive en tekst med dette motiv allerede mens jeg var på Schæffergården, uten at det lyktes. Jeg tok notatene frem ved flere anledninger i de nærmest følgende år, men på tross av inspirasjonen fra Trinitatis kirke lyktes jeg ikke, og notatene ble lagt bort for godt. Trodde jeg.

Men så hendte det noe tyve år senere, nærmere bestemt en vårdag i 1977. Jeg fikk tilsendt en note fra komponisten Bedrich Janacek i Lund, - han hadde skrevet en melodi til teksten *O Herre, la mitt øye*, men slått sammen to og to vers. Jeg var meget begeistret for melodien, men var litt skeptisk til sammenstillingen av melodi og tekst. Jeg mente at teksten absolutt burde beholde sine firelinjede strofer. Kunne jeg bare make å skrive en ny tekst til melodien, tenkte jeg! Og mens jeg spilte melodien om og om i gjen, kom plutselig ordene fra Trinitatis kirke tyve år tidligere opp i bevisstheden: *Vi bærer mange med oss* - det var som om rytmen i melodien hentet ordene opp av underbevisstheden. Så ble nattverdssalmen med det stedfortredende motiv skrevet, en salme som altså hadde en tyve års fostertid. Salmen kom senere med både i den norske, den svenske og den finlandssvenske salmeboken, og jeg har inntrykk av at den er flittig i bruk.

Vi bærer mange med oss
i dag når vi går frem.
Hva Kristus gav og gir oss,
er også gitt for dem.
Du dekker bord for alle,
her er de døptes hjem,
vi bærer mange med oss,
o Gud, vi ber for dem.

Vi ber for dem vi savner
mens vi er samlet her,
for dem som går i uro
i tvilens vind og vær,
for dem som vi har såret
og drevet bort fra deg,
for dem som høster smerte
av våre ja og nei.

Vi ber deg for de mange
som kjenner andres dom,
for dem som vi har sviktet
og ikke brydd oss om.
Vi ber deg, Gud, om nåde,
vi ber i manges sted:
Gi at vi bringer med oss
velsignelse og fred.

En like lang fostertid hadde en annen av mine tekster, *Herre når din time kommer*, som kom til verden i Løgumkloster i 1976. Denne teksten med tema *det kristne håp*, begynte jeg å skrive på under et opphold på Sigtunastiftelsen i 1956. Jeg innså snart at det første forsøk, bortsett fra førstelinjen, ikke var vellykket, og jeg var fristet til å kaste notatene i papirkurven. Men det var som om en stemme inne i meg sa at jeg ikke skulle kaste disse papirene, selv om jeg kastet andre mislykkede forsøk. Og jeg lyttet til stemmen. Siden hendte det - med års mellomrom - at jeg tok notatene frem, men til min skuffelse ville det ikke lykkes å gi teksten den form jeg følte den skulle ha.

Tyve år etter at det første utkast til salmen forelå, skulle jeg få ha et opphold på Refugiet i Løgumkloster - og jeg tok mappen med notatene med meg - for å gi den uferdige tekst enda en sjanse. Så skjedde den en dag: Professor Regin Prenter skulle tale på et kurs på Høyskolen og hans emne var nettopp Det kristne håp. Jeg hadde med stort utbytte hørt professor Prenter tale tidligere, men denne gang overgikk han seg selv, han ble tydelig inspirert av den lydhøre forsamling, salen var helt "elektrifisert" og den gjennomlyste talen kunne lignedes med en ikon med bilder av vårt liv i lyset av den herliggjorte Kristus. Da jeg gikk hjem om kvelden fra høyskolen til Refugiet, var jeg - om ikke i den syvende himmel, så i hvert fall i den sjette. Jeg følte det som om jeg var kommet inn i et åndelig magnetfelt, hvor alle fragmenter i utkastene til min håps-salme kom på plass i det mønster salmen skulle ha.

Jeg kunne sette meg ved skrivebordet på mitt rom og skrive de åtte versene så å si rett ned. Bare to rettelser er i ettertid blitt gjort. I nest siste vers stod det *Skaper-ordet sprenger mørket*. For å unngå uheldig betoning av det sammensatte ordet (det ville ha blitt skaperordet) forandret jeg det til *Mørket finnes ikke lenger*. Og i siste strofe stod det i nestsiste linje *Halleluja! Sangen stiger!* Dette rettet jeg senere til *Halleluja! Alt er fullendt* og fikk dermed på en meningsfylt måte forbundet første og siste strofe. Teksten fikk sin melodi straks jeg kom hjem til Norge, jeg sendte teksten til Harald Gullichsen, og det var ikke mange dagene før notene med hans fine melodi lå i postkassen. Salmen er kommet inn i mange salmebøker, også i Tillæg til Den Danske Salmebog.

*

Både 1976-oppholdet i Løgumkloster og senere opphold der har betydd mye for meg, de har gitt meg ro til å lese og skrive og de har ført til kontakter med gode danske kirkefolk og salmemennesker. Men jeg må også stanse ved et tredje tilfluktssted i Danmark: Refugiet Fuglsang på Lolland. Jeg fikk være der i tre måneder våren 1965, det var i Dagny og Gerhard Rasmussens tid. Det var nesten som et eventyr å få bo så lenge i det fornemme herregårdsmiljø med den helt spesiell atmosfære som rådet overalt i huset. Noe som står i en egen glans er morgen- og aftensamlingene som Gerhard Rasmussen ledet på sin stillfarne, personlige måte. Her sang vi hver dag salmer fra Den danske Salmebog - utvalgt etter ekteparet Rasmussens egen fornemme salmekanon, det vil si at jeg fikk utdypet mitt kjennskap til det mest representative utvalg av danske salmer, sett både fra et litterært og musikalsk synspunkt. Ellers var det godt å sitte i biblioteket, godt å nyte skjønnheten i de store stuene og fuglesangen i den store parken. Og så møtet med de andre gjestene! Spesielt satte jeg pris på å få møte litteraturhistorikeren Ejnar Thommassen. Det var så berikende å få lytte til det han delte av sine kunnskaper med oss andre gjester. Og at han interesserte seg for det jeg holdt på med, var naturligvis en stor oppmuntring for meg.

Selv om jeg hadde en eventyrlig rik tid på Fuglsang, fikk jeg ikke skrevet mange tekster ferdig. Selv om jeg nærmet meg "den kanoniske alder" var det ennå et stykke vei igjen å gå før innhøstningens tid fra mine "salmeåkre" var inne. Jeg måtte stadig minne meg selv på gjennomgangssordene i den gamle Paul Gerhardt-salmen: *Tålmodighet behøves!*

Men et forvarsel om noe av det jeg litterært sett var underveis mot, var pinsesalmen som ble til på Fuglsang: *Du gode Hellig Ånd fornyer alt*. Den bar bud om en ny salmestil - og pekte fremover, selv om jeg ikke kom til å gå videre med en så utstrakt bruk av enjambements som i dette tilfelle. Jeg sendte teksten til Kristeligt Dagblad, og den ble tatt inn i pinseaften-nummeret. Men Ejnar Thommassen synes den ble satt med altfor små typer, og han ringte til redaksjonen og klaget!

Du gode Hellig Ånd fornyer alt
til liv i gledes fylde er vi kalt.

Du vil ta bolig i oss, og det skjer
at troens øyne åpnes, og vi ser

Guds rikes frembrudd som et veldig tre,
dets grener bærer oss, og vi kan be:

La sevjen stige og la treet gro!
Gi du oss deli sennepskornets tro!

Til Kristus blir vi knyttet fast ved deg.
Hans ja består når vi er fylt av nei.

Kom, legg vår delte vilje i hans hånd
og gjenopprett vårt liv, o Hellig Ånd.

På Fuglsang begynte jeg også på en tekst som etter intensjonen skulle være både en påske- og dåpssalme. Allerede da jeg var ganske ung, slo det meg hvor svakt dåpen var representert i våre salmebøker. Spesielt syntes jeg det var merkelig at ikke sammenhengen mellom dåpen og påsken var klarere nedfelt i noen salme. Denne sammenheng er jo en sentral tanke i Det nye testamente. I salmelitteraturen er motivet nedfelt i Kingos *Som den gyldne sol frembryder*, spesielt i syvende vers: "Mig til salighed og haab / Ja, min Christendommes Daab / I din Død er som et Billed / Og Opstandelse fremstilled". Men dette vers er jo sløyfet i salmebøkene.

Jeg hadde fra tid til annen tenkt mye på dette motivet som vi savnet i vår kirkesang, og det var en skuffelse for meg at jeg ikke greide å skrive en påske/dåps-salme mens jeg hadde mitt stipendieopphold på Fuglsang. Jeg var kommet godt i gang - jeg knyttet teksten til versemålet *Lovsynger Herren, min munn og mitt hjerte*, en salme vi ofte sang ved morgensamlingene i det rommet som Gerhard Rasmussen på en så fin måte hadde omgjort til kapell. Imidlertid stoppet arbeidet opp for meg; av en eller annen grunn kom jeg ikke videre. Siden kom også notatene bort. Men tanken på denne uferdige salmen levde videre - også i de "salmefattige" år som fulgte.

I løpet av sommeren 1970 tok jeg opp igjen salmearbeidet, som av forskjellige grunner hadde ligget mer eller mindre nede i tiden etter Fuglsang. Sammen med min familie hadde jeg da gjennomlevd de aller tyngste månedene i sorgprosessen etter å ha mistet et barn - vår lille datter Margrethe ble revet bort i en ulykke i september 1969. Da vi fikk vite at et nytt barn var underveis, tenkte jeg på gleden det skulle bli å få bringe barnet til dåpen, og jeg begynte med en gang å skrive det første utkast til dåpssalmen *Fylt av glede over livets under*. Men samtidig som jeg arbeidet med *Fylt av glede* tok jeg opp igjen prosjektet fra Fuglsang, teksten med initiet *Døden må vike for Gudsrikets krefter*. Jeg hadde ingen eldre notater fra å støtte meg til, men jeg hadde begynnelseslinjen og versemålet - og jeg hadde den "grundtvigske stemning" fra den gang inne i meg. Jeg gikk trøstig i gang - under dagenes merkelige dobbeltfølelse av sorg og glede. Jeg kom så langt at jeg fikk laget et "ferdig" manuskript, men da jeg fikk der litt avstand, så jeg klart at det ikke var godt nok. Derfor offentliggjorde jeg det ikke, og jeg lot det ikke være med blant de tekster jeg sendte inn til komiteen for det norske salmeboktillegget som den gang var under arbeid. Dette tillegget utkom i 1973 og hadde med syv av mine tekster, b.a. *Vær sterk min sjel i denne tid*, som jeg arbeidet med samtidig med *Døden må vike*, og som jeg altså greide å føre i havn.

Etter at jeg kom inn i den norske salmebokkomiteen så jeg hvor lite nytt stoff det fantes både når det gjaldt påskesalmer og dåpssalmer. Dette ble en motivering for å ta teksten fra Fuglsang opp igjen enda en gang. I forbindelse med et salmebokmøte i 1975 bestemte jeg meg for å bli igjen på det hotellet hvor vi hadde vært samlet, og ikke forlate det før påskesalmen var ferdig! Jeg

murte meg inne på hotellet og konsentrerte meg helt om denne teksten. Etter et døgn eller to hadde den funnet sin endelige form! Den hadde hatt en god begynnelse på Fuglsang og den fikk, såvidt jeg selv kan bedømme, en god fullendelse på Indremisjonshotellet i Oslo. Men det lå ti år mellom begynnelsen og fullendelsen! Paul Gerhardts ord har alltid vært aktuelle for meg: Tålmodighet behøves!

Døden må vike for Gudsrikets krefter!
Du som var død, er vår Herre i dag!
Kristus, du lever og står ved vår side
her hvor vi rammes av jordlivets slag.

Selv om vi føler oss svake i verden,
bærer vi i oss et grunnfestet håp:
Livets oppstandelse påskedags-morgen,
underet, skjedde på ny i vår dåp.

Livet og døden, ja, alt er forvandlet!
Dåps-vannet gjenspeiler regnbuens pakt.
Troen er gitt oss: Guds rike skal seire!
Mørket som binder oss, mister sin makt.

Løftet står fast når vår fremtid er truet:
Ingen skal rive oss ut av Guds hånd!
Engang skal Gud få sin skapning tilbake.
Verden blir frigjort fra fiendens bånd.

Døden må vike for Gudsrikets krefter!
Livet er gjemt i et jord-dekket frø.
Se, i oppstandelsens tegn skal vi leve.
Se, i oppstandelsens lys skal vi dø.

Så ble altså drømmen om å få skrive en tekst som i like høy grad kan tjene som dåpssalme og påskesalme, til slutt oppfylt. Og denne teksten, som jeg tror jeg kanskje må regne som min hovedsalme, kan sies å være en sen frukt av det som ble sådd under mitt opphold på Fuglsang, ikke minst under morgen- og aftenbønnene og salmesangen i kapell-rommet, der Gerhard Rasmussen samlet gjestene til sine uforglemmelige andaktsstunder.

*

Selv om jeg i denne artikkelen har lagt særlig vekt på hva kontakten med Danmark har betydd for min diktning, må jeg også si litt om de berikende forbindelser som jeg opp gjennom årene har hatt med Sverige. Jeg har allerede nevnt Sigtunastiftelsen, her fikk jeg være noen gode uker våren 1956 og her ble mange av mine aller tidligste salmeforsøk skrevet. En av etterkrigstidens største salmediktere i Norden, Olov Hartman, var stiftelsens direktor den gang. Det var en stor opplevelse å få høre ham preke - han var en makeløs predikant - og også få høre ham som foredragsholder. En ikke mindre opplevelse var det å få sitte ved samme bord som stiftelsens tidligere direktor, biskop Manfred Björkquist, han bodde som pensjonist på Sigtunastiftelsen. Han var skrøpelig til bens, og så eldre ut enn han var, men åndelig sett var han i utmerket form, han var levende opptatt av alt som rørte seg i kirke og samfunn, og enda viktigere, han var opptatt av menneskene omkring seg og hva de holdt på med. Mange impulser var det å hente på Sigtunastiftelsen, og oppholdet her ble en viktig milepel på min salmevei.

Mange år senere fikk jeg høre om Stiftsgården i Båstad og hvor godt det var å søke tilflukt der for den som hadde behov for arbeidsro i et kirkelig miljø. Jeg var der første gang i 1974, kom tilbake i 1976, og hadde begge ganger gode arbeidsdager. Under oppholdet i 1976 la direktor Sven Hernquist og jeg planer om å arrangere et nordisk salmeverksted, en idé som de nordiske

deltagerne på en internasjonal salmekonferanse i Groningen hadde unnfanget året før. Salmeverkstedet ble en virkelighet og fant sted på stiftsgården i januar 1978. Det ble en utrolig uke, for mitt vedkommende vil jeg si at det er noe av det mest inspirerende jeg har opplevd. Her fikk jeg for første gang treffe Anders Frostenson og Britt G. Hallqvist. De fleste av deres tekster kjente jeg jo fra før, og det gjør alltid inntrykk å møte menneskene bak ordene. Tidligere hadde jeg som nevnt truffet Olov Hartman, og jeg har også møtt Bo Setterlind og dessuten flere ganger Jan Arvid Hellström, biskopen som så tragisk omkom i en ulykke for få år siden.

Sverige har i hele vårt århundre vært et foregangsland hva salmefornyelse angår og jeg er ikke i tvil om at jeg står i stor gjeld til den nyere svenske salmedikting. I tillegg til de salmediktere jeg har nevnt, har jeg stor forkjærlighet for Emil Liedgren (1887-1963) og hans salmer. Hans måte å skrive salmer på - han var forut for sin tid - har sikkert vært med å påvirke min salmestil. Så må jeg også nevne den betydning min smule lesning av svensk teologi har hatt for meg, fremfor alt gjelder dette Gustaf Wingren. (Skulle en teologisk student mangle emne for en fordypningsoppgave, vil jeg kanskje våge å foreslå at det kunne være en idé å undersøke hvilke nedslag som finnes av Gustaf Wingrens teologi i mine tekster!) Når jeg så tenker på hvilken plass svensk lyrikk har hatt i mitt liv, må konklusjonen bli at min kontakt med Sverige har betydd svært meget for min diktning, ja, når alt kommer til alt kanskje like meget som kontakten med Danmark.

*

Jeg har vært heldig som har fått ha så mange givende skrive- og inspirasjonsopphold på gode steder i begge våre naboland. Inspirasjon har jeg også fått på reiser utenfor Nordens grenser, ved møte med fremmede landskap, med historiske byer, med kirker og med billedkunst. Ofte er det naturopplevelser eller kunstopplevelser som forløser ting som har ligget i underbevisstheten og ventet på å komme opp i dagen. Jeg har naturligvis også fått ha mange slike opplevelser i mitt eget land og alt hva det har å by på av natur og kunst - og av gode tilfluktssteder for skrivende mennesker.

Så må det også tilføyes at jeg ikke nødvendigvis *må* reise bort for å skrive eller få inspirasjon! Det er også mange tekster som er blitt til i mitt eget arbeidsrom i vårt eget hus, som ligger i stille omgivelser i en stille landsby. Her er uutømmelige kilder av inspirasjon gjemt i bøker, bilder, vakre ting - og i CD'er! Men her blir det også lett forstyrrelser i form av telefoner og aviser og TVfristelser (selv om *de* ikke er så store!) og mange andre ting. Derfor er det så godt av og til å kunne komme til de gode steder hvor man kan arbeide uforstyrret med en fast døgnrytme i et godt miljø.

Jeg har også vært heldig som har fått leve i en tid hvor så mange komponister er interessert i å skrive salmemelodier. Det har vært en stor oppmuntring at det er blitt skrevet så mange melodier til mine tekster - og så mange *gode* melodier! De første som tonesatte tekster av meg var Knut Nystedt og Egil Hovland, det var allerede i begynnelsen av 1960-årene, begge har forresten ganske nylig skrevet melodier til tekster av meg, mer enn 35 år etter at de skrev ned sine første noter med min tekst. I 1970-årene kom representanter for mellomgenerasjonen med sine første bidrag: Trond Kverno, Harald Herresthal og Harald Gullichsen, og nå den yngre generasjon: Svein Møller, Henrik Ødegaard og Carl Andreas Næss. Også andre kjente norske komponister har skrevet en eller flere melodier til mine tekster, f.eks. Sparre Olsen, Conrad Baden og Arne Norheim, og det foreligger mange melodier fra utenlandske komponisters hånd. Jeg er overveldet over den respons mine tekster har fått hos musikerne, og det er tydelig at de har maktet å gi mange av mine tekster vinger.

Det er jo slik at den egentlige kirkesalme er en forunderlig enhet av tekst og melodi, og derfor har komponistene en så stor og viktig oppgave i vår kirkevirkelighet. Og jeg er glad for at det tydeligvis har lyktes meg å skrive sangbare dikt, som komponister kan ikle toner og som kan bli til salmer som fyller kirkerommet og som kan forene menigheten og forløse noe av det som har vært ordløst og innestengt i den enkelte.

Men for meg er det viktig å tenke på at de sangbare dikt som jeg skriver, om mulig *også* kan fungere som lesesalmer utenfor kirkerommet og komme mennesker til hjelp i alle livets

situasjoner - i sorg og i glede. Ikke minst i sorg og motgang - da *ordløsheten* kan være den største smerte. Enten salmer leses eller synges, skal de være en hjelp til å føre hele menneskelivet inn det gudstjenstlige rom, det være seg kirkerommet eller det rom som salmen er med å skape i og omkring den enkelte i hverdagen. Så er det et spørsmål om å få nåde til skrive tekster med ord som menneskene kan gjøre til sine - tekster med ord som de samtidig føler er kirkens ord og som ikke oppleves som noe fremmed, men som barn av huset.

Herre, vår Herre, du hellige herre
Med utgangspunkt i Jesaja 6

SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS DOMINUS DEUS SEBAOT

Herre, vår Herre, du hellige Herre,
deg vil vi tilbe, hærskares Gud!
Her i ditt hus, i dit tempel på jorden,
ser vi en flik av din herlighets skrud.

Deg skal vi møte med lengsel og undring,
her ved ditt alter er himmelens port!
Rens med ditt ord våre hjerter og lepper.
rør ved vår munn, ta vår syndeskyld bort.

Sangen som fødes i bevende hjerter,
løfter sig jublende opp fra vår jord.
Sangen bliver ett med serafernes lovsang,
ett med de himmelske hærskares kor.

Herre, vår Herre, du hellige Herre,
du er oss nær og du åpner en dør:
Vi skal få skue din herlighets fylde
her på vår jord, tross hvert gåtefullt slør.

Jorden er din, og all skapningens lengsel
finner sin tolk i de troendes sang.
Alt som har liv skal forenes i lovsang
dag etter dag, under århundrers gang.

Salige de som får lovsynge Herren,
salige de som får bo i ditt hus.
Sangen fra jorden og sangen for tronen
stiger mot deg i et samstemmig brus.

Herre, vår Herre, du hellige Herre,
her i ditt hus skal vi alltid få bo.
Ta i din hånd våre flyktende dager,
la oss få møte vår fremtid i tro.

Styrk du vår tro, du som er og som kommer,
send oss og led oss i dag som i går,
Herre, velsign du vår utgang og inngang
nå og i ventende dager og år.

Hellige Gud, la din godhet og nåde
alltid få lede oss inn i din favn.
Herre vi priser din makt og din storhet,
Herre, vi lover ditt hellige navn.

Svein Ellingsen 1998

Herre, når din time kommer

Herre, når din time kommer
åpenbarer du ditt rike
og i klarhet får vi skue
alt det skapte, frigjort, fullendt!
Vi skal se deg som du er!

Riket, som er skjult i verden,
stiger frem i lys og lovsang!
Jordens smerte er beseiret!
Dødens makt er overvunnet!
Vi skal se deg som du er!

Mens vi venter på din time,
tror vi på ditt rikes nærhet,
skjult som årer under jorden,
skjult som vind i treets krone,
til vi ser deg som du er.

Du var nær os i vår dåps-stund.
Du er nær ved nattverd-bordet.
Dine gaver gir oss forsmak
på Guds rikes store måltid
da vi ser deg som du er.

Gi oss nåde, mens vi venter,
til å leve midt i verden.
Gi os nåde til å lide,
ved din ånd som virker i oss,
han som ser deg som du er!

Her får alt vårt eget knuses,
hører vi ditt ord og løfte.
Her hvor døden ennnå hersker,
tenner Helligånden håpet
om å se deg som du er.

Og når Kristi dag er inne,
kaller du oss ut av døden.
Skaper-ordet sprenger mørket!
Evig skal din godhet råde!
Vi skal se deg som du er

Herre, la ditt rike komme!
Din er makten! Din er æren!
Din er dommen! Din er nåden!
Halleluja! Sangen stiger!
Vi skal se deg som du er!

*Svein Ellingsen,
Løgumkloster 30/10 - 1976*

Vi ser deg, Herre Jesus

Vi ser deg, Herre Jesus
som en av jordens små!
Din fødsel er et under
vi aldri kan forstå.
Men i et evig lovsangs-kor
forenes alle slekter!
Vi ser deg, Barn, og tror!

Vår byrde vil du bære
og ta vår tyngste vakt.
Du skal beseire mørket
med Kjærlighetens makt.
Vi åpner oss for Gledens ord!
Vi ser deg, Barn, og hører
Guds hjerteslag på jord.

Ditt komme, Herre Jesus,
forvandler jordens natt
og bringer lys til mange
som føler seg forlatt.
Hjelp oss å i dine spor!
La verden se din godhet
igjennom dem som tror.

*Løgumkloster, oktober 1976
Siste versjon av tekst fra 1964/1971*

EGIL HOVLAND

"Hvile i Guds fremtid"

Svein Ellingsen er lidelsens, smertens og motgangens salmedikter. Ikke på den måten at han borer seg inn i livets skyggesider for å brette dem ut for all verden. Tvertimod, hans hovedanliggende er å beskrive sin egen vei ut av depresjon og fortvilelse. At han i så stor grad har lyktes med dette, beror på hans sterke kristentro. Det er troens mysterium han alltid skriver om. Kristi smerte og stedfortredende lidelse er selve veien han går, for ham den eneste farbare vei ut av mørke mot lyset. Dermed står han for meg også som gledens salmedikter.

Hver gang jeg har tatt for meg Svein Ellingsens tekster, kjenner jeg at de stiller spesielle krav. Ikke bare til innlevelse og musikalsk håndtering. Det er noe med at hans kompromissløse selvtutlevering og åpenhet krever en viss avstand. Jeg har alltid beveget meg langsomt når jeg har nærmet meg det musikalske brennpunkt som klinger i hans diktning.

"Vær sterk, min sjel, i denne tid" (NOS 476) er en salme som Svein skrev etter at familien hadde mistet et barn under dramatiske omstendigheter. Da jeg skulle skrive melodien til denne teksten startet jeg med å fremkalle mine fantasibilder fra den tragiske ulykken: Jeg ser en åpen hageport og et lita barn som løper ut i veien og rett under hjulet på en stor bil som passerer. Jeg ser tårer, sorg, tomme, hjelpeløse hender. Utgangspunktet for mine melodier er ofte konkrete hendelser som er billedskapende. Musikalsk kreativitet kan for meg være å høre med øynene. Jeg fornemmer musikk når jeg ser. Det kommer også godt med at jeg selv er en av de mange som har funnet håp og trøst gjennom Svein Ellingsens salmer.

"Vær sterk, min sjel" har en formulering som for meg var helt ny da jeg leste den første gang: "Ved Kristi verk skal du bli sterk og hvile i Guds fremtid" – et nyskapende vitnesbyrd om troens vei. Uttrykket "Guds fremtid" fikk betydning for melodiens form. Jeg har truffet mennesker som i ettertid har kommentert denne melodien. De sier at den legger seg ikke til ro som andre melodier, den har ingen ordentlig avslutning, melodien bliver hengende i løse luften. Jeg setter stor pris på nettopp denne kommentaren, den understreker at melodien samsvarer med noe vesentlig i teksten. Det var jo dette jeg så: Et menneske som i fortvilelsens

Vær sterk, min sjel, i denne tid

Egil Havland 72

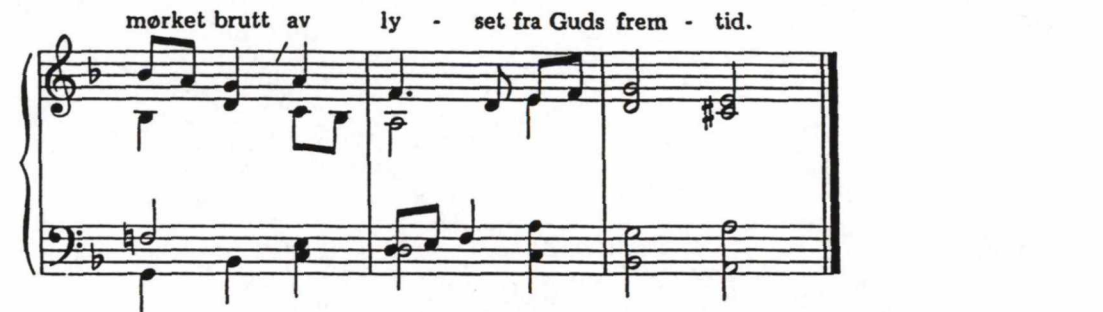
1. Vær sterk, min sjel, i den-ne tid når du har tungt å bæ-re. Hold ut i

prø - vens stund og lid de døgn du går i læ - re. En dag til slutt blir

mørket brutt av ly - set fra Guds frem - tid.

- 1 Vær sterk, min sjel, i denne tid
når du har tungt å bære.
Hold ut i prøvens stund og lid
de døgn du går i lære.
En dag til slutt
blir mørket brutt
av lyset fra Guds fremtid.
- 2 Gi håpet rom i denne tid,
hvor langt du enn er nede.
Hos dem som taper i sin strid
er Herren skjult til stede.
Ved Kristi verk
skal du bli sterk
og hvile i Guds fremtid.
- 3 Se, mørket blir din modningstid!
Hold ut til natten vender!
Se bort fra angst og indre splid,
du er i gode hender!
Se, du er fri
og lever i
Guds løfterike fremtid.

Svein Ellingsen

Fylt av glede over livets under

Dåp

Egil Hovland 76

1. Fylt av gle - de o - ver li - vets un - der, med et ny-født
barn i vå - re hen - der, kom-mer vi til deg som gav oss li - vet,
kom-mer vi til deg som gav oss li - vet.

- 1 Fylt av glede over livets under,
med et nyfødt barn i våre hender,
/ : kommer vi til deg som gav oss livet.: /
- 2 Fylt av beven foran ukjent fremtid
legger vi vårt barn i dine hender.
/ : Det som skjer i dåpen gir oss trygghet.: /
- 3 Fylt av undring er vi i din nærhet!
Du som bærer verdensrommets dybder,
/ : venter på de små og tar imot oss.: /
- 4 Ved ditt verk, ved Kjærlighetens vilje
er vi født på ny til liv i Kristus,
/ : til et åpent liv i tro og tillit.: /
- 5 Og ved tidens grense lever fortsatt
dine løftesord ved døpefonten,
/ : dåpens lys forblir når livet slukner.: /
- 6 Større rikdom enn hva ord kan romme,
har du gitt oss gjennom dåpens gave.
/ : Herre, la vår tro bli fylt av glede! : /

Svein Ellingsen

stund var på vei ut av den, fra mørket mot lyset, inn i "Guds løfterike fremtid", underveis mot noe uforklarlig som kunne skimtes i en vidstrakt horisont.

Svein og hans hustru Ingegjerd fikk et nytt barn. Svein skrev "Fylt av glede til livets under". (NOS 618). Min melodi til denne teksten ble til i et øyeblikk da jeg så meg selv sittende tilbaketrukket og skjult på galleriet i en kirke. Plutselig ser jeg et ungt ektepar komme gående i prosesjon oppover kirkegulvet. Moren bærer et lite barn i armene. Jeg trekker skoene av, jeg er på hellig grunn. Den lyseste og mildeste tonearten jeg vet er E-dur. Stillheten og andektigheten i kirkerommet siver inn mellom notelinjene, jeg prikker ned melodien mens den lille prosesjonen lydløst skrider fremover. Resultatet bliver en enkel og stillferdig sang. Den legger seg som en aura over døpefonten, barnet, foreldrene, presten og menigheten. En aura fra Guds fremtid.

EGIL HOVLAND

Sammen for Guds ansikt (OL-hymnen)

I 1990 skrev jeg et bestillingsverk som skulle oppføres ved Det Norske Misjonsselskaps generalforsamling i Frederikstad samme år. Teksten er av Jan Ove Ulstein. Titelen er: Å gå her i demring og gry, 8 salmesteg for resitasjon, solosang og klaver. Siste sats – ”grepet” er en salme der hele forsamlingen skal synge med. 1. Vers lyder:

Songen slepper taket
Du lar oss aldri gleppe
Jorda går i golvet
Du vil oss aldri slippe
Grip oss midt i fallet
Fell vi gjennom jord
Lander vi på himmel
Lander der du bor

Da jeg tumlet med melodien til denne teksten hadde jeg følelsen av å sveve vektløs i himmelrommet på dommens dag. Jeg havnet på en melodi i C-dur, den gav meg faktisk fornemmelse av fast grunn under føttene.

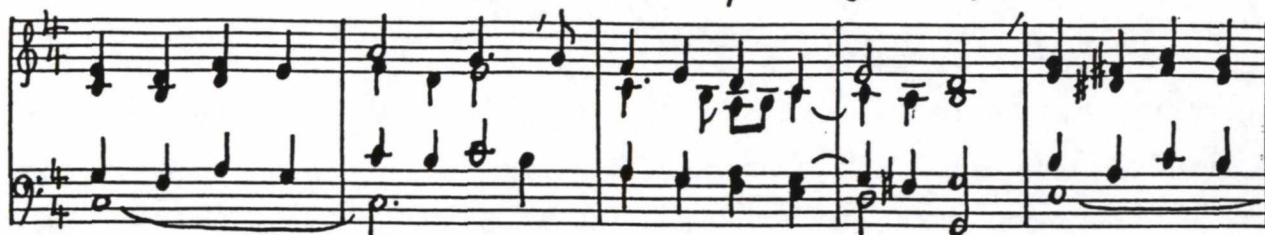
Verket ble framført i den enorme ”Kongstenhallen” og vakte den gang ingen spesiell interesse.

Et par år senere ble ”Grepet” innsendt til en norsk salmekonkurranse, noe som førte til at prostens på Lillehammer, Magnor Langseth, fikk tak i notene. Han var formann i den komitéen som skulle samordne de kirkelige arrangementer under Vinterolympiaden 1994. Langseth drømte om å få laget en OL-hymne som kunne bli framført under åpningsgudstjenesten i Lillehammer kirke, dagen før den offisielle åpningen av Olympiaden, med TV-overføringer til mange land. Langseth mente at melodien til ”Grepet” egnet seg, men at originalteksten ikke passet i denne sammenheng. Han engasjerte Svein Ellingsen til å skrive ny tekst til melodien. Resultatet ble ”Sammen for Guds ansikt”, jeg synes at tekst og melodi passer

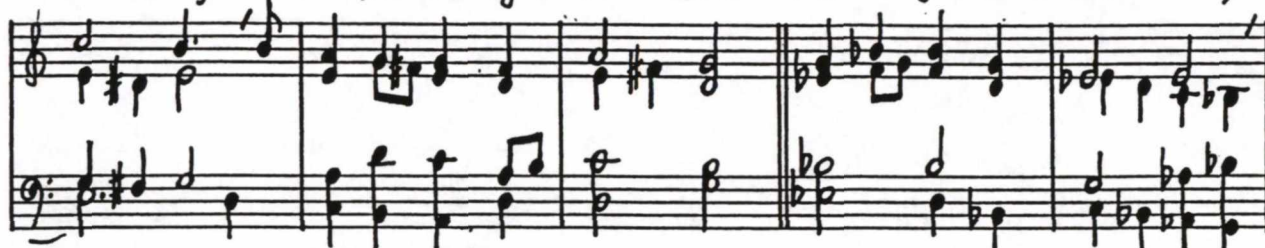
SAMMEN FOR GUDS ANSIKT

Egil Hovland 90/93

1. Sammen for Guds an-sikt i fellesskap-ets gle-de, løf-ter vi vår

lov-sang til ham, med bønn for ver-dem. OMKVED: Sammen for Guds an-sikt,

sammen i hans fred, ser vi håp-ets fak-kel tent på det-te

sted, tent på det-te sted.

1 Sammen for Guds ansikt
i fellesskapets glede,
løfter vi vår lovsang
til ham, med bønn for verden.

Omkved:

Sammen for Guds ansikt,
sammen i hans fred,
ser vi håpets fakkelt
tent på dette sted.

2 Sammen i Guds stillhet,
i le for strid og uro,
får vi del i lyset
som bringer håp til verden.

3 Sammen ved Guds alter,
i Helligåndens nærvær,
får vi del i kallet
til tjeneste i verden.

4 Sammen om Guds oppdrag,
i troskap og i glede,
skal vi bære flammen
med lyset ut i verden.

Svein Ellingsen 1993

utmerket sammen – forøvrig et sjeldent eksempel på at en ny samle oppstår til en av mine foreliggende melodier.

Teksten inneholder enkelte ord som kan assosiere til OL: Flamme – fakkel – tent på dette sted -, men innholdet har intet med de olympiske ideer at gjøre. OL-hymnen har blitt en gudstjenestesalme for kirkens rom: sammen for Guds ansikt – sammen i Guds stillhet – sammen ved Guds alter – sammen om Guds oppdrag – i lovsang, bønn, håp og tjeneste.

OL-hymnen er oversatt til flere språk, bl.a. til kinesisk. I Plymouth Church i Minneapolis ble den sunget ved den påfølgende søndags høymesse – da hadde menigheten sett og hørt salmen bli framført på amerikanske TV-skjermer noen timer i forveien – i en overføring fra Lillehammer.

I ettertid er salmen kommet med i den amerikanske "The Covenant Hymnal: A Worshipbook" (nr. 504: Gathered in God's Presence) som ble publisert i 1996. Det hører med til historien at salmen – nærmest ved et uhell – ikke kom med i tilleggset til Norsk Salmebok, "Salmer 1997".

Sammen for Guds ansikt er publisert i følgende utgaver:

1. For kor, orgel, 3 trompeter, 2 horn, 3 tromboner, tuba og forsamling op. 143. Partitur. Norsk musikkforlag, PB 1499 Vika. N-0116 Oslo. (NMO 10686 A. Korstemme: NMO 10686 B) Engelsk og tysk utgave: Henv. Musikkverkstedet, Gutzeitgate 4, N-1610 Fredrikstad.
2. Orgelsats med melodi og diskantstemme. Inngår i Diskanter, Hefte 10. Norsk Musikkforlag. (NMO 10810) Engelsk og tysk utgave: Henv. Musikkverkstedet, Gutzeitgate 4, N-1610 Fredrikstad.
3. For kor, orgel, 2 trompeter, 2 tromboner og forsamling. Partitur. Inngår som slutningssalme i "Diakonimesse" Op. 145 B. Norsk Musikkforlag. (NMO 10890 A. Korpartitur: NMO 10890 B) Svensk utgave: Diakonimässa op. 145 A: Henv. Musikkverkstedet.
4. Arrangement for Janitsjar (med korstemmer): Odd R. Antonsen International Music & Co. Sagenveien 3, N-2322 Ridabu.

Sammen for Guds ansikt

Svein Ellingsen

Egil Hovland 90/93

1 Sam-men for Guds an-sikt i fel-les-ska-pets gle-de,
 2 Sam-men i Guds still-het, i le-fer strid og u-ro,
 3 Sam-men ved Guds al-ter, i Hel-lig-an-dens nær-vær,
 4 Sam-men om Guds opp-drag, i tro-skap og i gle-de,

løf-ter vi vår lov-sang til ham, med bønn for ver-den.
 får vi del i ly-set som brin-ger håp til ver-den.
 får vi del i kal-let til tje-nest-e i ver-den.
 skal vi bære flam-men med ly-set ut i ver-den.

Omkvad med diskant

Sam-men for Guds an-sikt, sam-men i hans fred,
 Sam-men for Guds an-sikt, sam-men i hans fred,

ser vi hå-pets fak-kei tent på det-te sted, tent på
 ser vi hå-pets fak-kei tent på det-te sted, tent på

1. 2. 3. 4.
 det-te sted. sted.
 det-te sted. sted.
 1. 2. 3. 4.

»Nu ledet er min lille ...« (DS 634)

En barnesalmes udviklingshistorie

Af Søren Jensen

Til Christian Thodberg i anledning af 70-års-dagen

I 1854 udgav C. J. Brandt en artikel i *Dansk Kirketidende* om Islands klassiske salmedigter Hallgrímur Pétursson (1614-1674). Heri gav Brandt en levnedsskildring af »Hallgrim Petersen«, som han kaldte ham, med en kort karakteristik af Hallgrimur som salmedigter. I en introduktion til artiklen, i selve artiklen, og i et senere nummer af *Kirketidende* bragte Brandt flere af Hallgrímurs salmer i oversættelse.¹

Den danske Salmebog indeholder tre salmer af Hallgrímur: »Jesus, min drot« (nr. 50), »Se, døden alle dage« (nr. 616) og »Nu ledet er min lille / i Herrens lystgård ind« (nr. 634). Disse tre oversættelsers oprindelige form stammer fra Brandts artikel, hvori han tilstræbte en gengivelse af salmerne, der var så tro mod den islandske original, som en rimet oversættelse tillod. Dette lykkedes ham i høj grad. Betragter man imidlertid den form, som de tre salmer har i DS, må de siges at adskille sig en del fra forlægget i artiklen fra 1854. Salmerne har gennemgået mere end blot en sproglig bearbejdelse og tilpasning. Hvad angår nr. 50 og nr. 616, er antallet af strofer reduceret henholdsvis fra 10 til 4, og fra 13 til 4. Derimod er nr. 634: »Nu ledet er min lille« - som denne artikel drejer sig om - udvidet med en ekstra strofe, så den fra de oprindelige 3 nu har 4 strofer. I øvrigt har denne salme gennemgået en mere radikal bearbejdelse end de to andre.

Forøgelsen af »Nu ledet er min lille« med en strofe går tilbage til *Salmebog for Kirke og Hjem. Et Forslag* fra 1885. Anders Malling gætter på, at Brandt under arbejdet med forslaget »havde indset, at der var nogle svage punkter« i oversættelsen fra 1854, hvorfor han havde foretaget en »fuldstændig omarbejdelse«, som havde ført til udvidelsen af salmen.² Denne formodning er imidlertid forkert. Brandt havde omarbejdet salmen og - som vi skal se - udvidet den betragteligt allerede i 1856, og han havde i øvrigt senere arbejdet med den, så den var blevet til en helt ny salme eller snarere et religiøst digt. Han havde med andre ord materiale, der var næsten 30 år gammelt, da han i begyndelsen af 1880'erne arbejdede med »et Forslag«, og dette materiale benyttede han. I forhold til den udvikling oversættelsen havde gennemgået siden 1854, må versionen i *Salmebog for Kirke og Hjem* trods bearbejdelsen og den ekstra strofe, siges at ligge tæt på den oprindelige oversættelse.

¹ Det drejer sig om »Som Markens Lilie ranke« (»Se, døden alle dage«), »O Herre Jesu! jeg raaber til Dig!«, »Nu ledet er min Lille«, »Jeg sender, Herre! efter Dig« og »Jesus, min Drot«. Se »En Islandsk Psalme« og »Psalmedigteren Hallgrímur Pétursson«, *Dansk Kirketidende* nr. 474/1854, sp. 697 og 698-709 og »Psalmer af Hallgr. Pétursson« nr. 479/1854, sp. 777-780. Cf. *Dansk Kirketidende* 20/1866, sp. 316-18.

² Anders Malling, *Dansk Salme Historie*. Kbh. 1963, III s. 462.

»Nu ledet er min Lille ...«

I forbindelse med sin lille datter Steinuns død omkring 1650 skrev Hallgrímur to mindesalmer, hvoraf den ene er: »Nú ertú leidd, mín ljúfa! / lyst-gard Drottins í«. Det er en meget personlig, næsten privat salme, som Hallgrímur har skrevet til trøst for sig selv. Han taler til det døde barn og finder glæde i, at hun nu er i paradiset, hvor hun kan glemme sine jordiske trængsler og ubekymret synge for Gud. Her vil også digteren selv komme engang og mødes med hende igen, og her vil han glæde sig over, at døden ikke længere har magt. Han trøstes ved at tænke på, at datteren nu er i Guds hånd og altid skal leve saligt dér.

Salmen lyder således i Brandts tekstnære oversættelse fra 1854:

Nu ledet er min Lille
I Herrens Lystgaard ind,
Der hvile dig du vilde
For Verdens Kastevind.
Nu kan for Gud du kvæde.
I Klarhed som en Sol,
Hvor Lyst og Livets Glæde
Er din for Lammets Stol!

Jeg under dig den Lykke,
Og kommer *der* engang,
Hvor ingen Torne trykke,
At trøstes ved din Sang.
Det bli'r et saligt Møde,
Der mættes skal vi godt,
Hvor aldrig Nogen døde,
Af Livet med vor Drot!

Ja, dyre Daatterlille,
I Drottens Haand sov sødt!
Han gjør mig Sorgen stille,
Nu har Ham selv du mødt,
Nys med Hans Lilie-Blommer,
Du leged her med Lyst,
Nu har i evig Sommer
Hans Engle-Børn dig kyst!

I døden er man stadig i Guds varetægt, og denne tilstand illustreres af forestillingen om Paradiset og dets modsætning til den jordiske verden med dens lidelse. Udpræget kristeligt kan digtet ikke siges at være. Det kristelige må læses med som forudsætning for billedsprog. Den højst personlige anledning og det private islæt gør det måske i dette tilfælde mere rimeligt at tale om religiøs lyrik. I sin artikel karakteriserer Brandt netop Hallgrímur som »kristelig Lyriker«, hvilket imidlertid ikke yder ham retfærdighed. Alene hans store cyklus af passionssalmer med deres mesterlige kombination af kristelig livsanskuelse og forkyndelse på den ene side og genkendelig folkelighed på den anden side, viser, at han havde såvel den teologiske som den poetiske baggrund for at skrive solide salmer. Brandts grundtvigske standpunkt præger i høj grad hans karakteristik af digteren, når han i slutningen af artiklen kan skrive, at Hallgrímur ikke synes »at have haft det Syn for Herrens Menighed som et Samfund i og om Hans Indstiftelser, et Guds Huus af levende Stene, som maa være den nødvendige Betingelse for at en Sanger, selv med de skønneste Toner paa Tunge, kan blive Tolk for

denne Menighed. Men Skjald var han desuagtet tilvisse, han var hvad man vel vilde kalde en kristelig Lyriker, der baade selv kan svinge sig op i Troens Fjerderham, og ikke blot bevæge og røre, men løfte sine Tilhørere med sig i Flugten«. ³ Det er en bemærkelsesværdig udtalelse, for Brandt vidste udmærket, at man skriver salmer til forskelligt brug, både til gudstjenestebrug og til brug i hjemmet. *Passionssalmerne* er først og fremmest skrevet til privat andagt. At bruge det grundtvigske menighedssyn som så afgørende en målestok, udelukker en stor gruppe af genuine salmer. ⁴

Det er sandt, at man alene på baggrund af denne salme kunne få det indtryk, at Hallgrímur frem for salmedigter snarere burde kaldes kristelig eller religiøs lyriker. Men i hans omfattende og alsidige produktion er det ubetinget den kristeligt forkyndede lyrik, altså hans salmer, der har gjort ham kendt og skattet. Det er i høj grad gedigen, ortodoks teologi, der præger hans digtning.

I øvrigt kan det i denne forbindelse nævnes, at genren 'kristelig lyrik' ikke lå Brandt fjernt, se f. eks. »Solen stråler over vang« (DS 673), ⁵ og at han selv må siges at have forsøgt sig i genren, da han lod sig inspirere af Hallgrímurs lille salme og skrev et længere digt.

Brandts digt

Dagen efter sin treårs fødselsdag, den 6. februar 1856, døde *Hans Zacharias Helweg Larsen*, en søn af overretsprokurator, senere borgmester i København *Lars Christian Larsen* (1813-73) og *Christine Sophie Louise Larsen*, født *Helweg* (1822-1878). I anledning af dødsfaldet sendte Brandt, der på det tidspunkt boede i København, et trøstedigt til Louise Larsen.

Familien Larsen havde uden tvivl lært Brandt at kende gennem Louise Larsens broder *Ludvig Helveg* (1818-1883). De to havde truffet hinanden første gang i 1835 om bord på dampskibet fra Nyborg, da de begge var på vej til København for at studere. ⁶ Brandt og Helveg knyttede et varigt venskab, var begge tiltrukket af Grundtvig og hans kreds, og de kom til at samarbejde på flere områder. I 1846-47 udgav de pionerarbejdet *Den Danske Psalmedigtning*, ligesom de en overgang arbejdede sammen om redaktionen af den grundtvigske *Dansk Kirketidende*.

Digtet som Brandt sendte Louise Larsen er bemærkelsesværdigt på flere måder. Det har samme strofiske form som »Nu ledet er min lille«, men kun de to første linier i første strofe

³ C. J. Brandt, »Psalmedigteren Hallgrímur Pétursson«, *Dansk Kirketidende* nr. 474/1854, sp. 709.

⁴ Hallgrímur Péturssons *Passionssalmer* er nyoversat af Björn Sigurbjörnsson og udgivet på forlaget ANIS i 1995. Oversættelsen indledes med en kort skildring af Hallgrímurs liv og hans passionssalmer. Se min anmeldelse af denne udgivelse i Det teologiske Fakultets blad *Debat*, februar 1998, s. 5-9.

⁵ Hos F. Rønning, *Carl Joakim Brandt*. Kbh. 1892, s. 176 har denne salme titlen »Vaarsang«.

⁶ Ludvig Schrøder, »Bidrag til en Skildring af Mads Melbyes Levned« i *Mads Melbye. Et Mindeskrift*. Kolding 1879, s. 212.

af Hallgrímurs salme gentages i digtet. Ellers adskiller det sig markant ved at være betragteligt større, idet det består af ikke mindre end 9 strofer.

Som det vil fremgå, er der tale om et trøstedigt, der ikke har så forfærdeligt meget med Hallgrímurs salme at gøre. Her optræder Brandt i høj grad som religiøs eller kristelig lyriker, og man kan roligt sige, at han har fjernet sig fra den menighedssammenhæng, som han to år tidligere havde sat som betingelse for at kunne kaldes »Kirke-Sanger« eller salmedigter.

Til

Fru L. Larsen f. Helveg.

d. 6. Febr. 1856.⁷

Nu ledet er din Lille

I Herrens Lystgård ind,
Der springer Livets Kilde,
Der blomstrer hver en Kind,
Der visner aldrig Løvet
I Edens Rosen-Vaar,
Og hvad her sank i Støvet
Med Ungdomssmil opstaar.

Det var en Trøst at tænke,

Det var en Fryd at tro
For mangel fattig Enke,
Som græd i enlig Bo,
Det er en Trøst at vide,
Det er en Fryd at tro,
Hvor Øjne brast med Kvide,
Som kærlig til os lo!

Nu ledet er din Lille

I Herrens Lystgård ind,
Lad Sorgen blive stille
Som Tåren på din Kind,
Som hvisked han: »Men, Moder!
Du græder dog vel ej,
For jeg blev Engles Broder,
Og lærte deres Leg!«.

Plant Liljer kun på Graven,

Med Blomst på hver en Gren,
Nu leger han i Haven,
Ham støder ej en Sten,
Nu går han fast og sikker
Og glemt han har kun Gråd,
Ham ingen Torne stikker,
Ham truer ingen Bråd!

O Moder! tænk dog ikke,

Jeg taler så på Skrømt,
At Trøsten, jeg tør skikke,
Jeg digtet har og drømt;
Jeg selv har Sønner kære,
Og føler det så grant,
Hvor det må Hjærtet skære,
Brast Båndet, her os bandt.

Men sikkert tør jeg sige,

Og vidne vil jeg sandt,
At, hentet til Guds Rige,
Jeg tryggere dem fandt;
Der under jeg dem Livet,
Og tror, jeg sagde frit:
»Du selv dem har mig givet,
Det Herre, alt er dit!

⁷ Manuskriptet er dateret med Hans Larsens dødsdato og skrevet og underskrevet af Brandt. Konvolutten er bevaret og angiver at brevet er sendt med fodpost den 7/2 1856. Bemærk at Brandt i sine manuskripter bruger bolle-å.

Du kan dem bedre gemme,
Og sagtens har du seet,
De passed bedst derhjemme,
Hvor Plads dem var beredt;
Lad der os komme sammen,
Så bliver let mit Trin,
Så synger jeg et Amen
Til mit: »Ske Vilje din!«

Vist maa vor Tåre rinde
Som Regn fra Skyer grå,
Og vande den Kærminde,
Vort Hjærte gemmer på;
Men gjennem hvert et Dække
Fra Himlens Bue blå
Kan Solens Stråler række
Og Trøstens Glæde nå!

Den gjør vor Sorrig stille,
Den smiler i vort Sind:
Nu ledet er din Lille
I Herrens Lystgård ind,
Du under ham den Gammen,
Det jeg forvist da veed,
Og der at komme sammen,
Det bli'r en Salighed!

C. J. Brandt

Digtet har fået en anden karakter end salmen ved at være Brandts private trøstetale til moderen, og ikke Hallgrímurs tale til sig selv gennem talen til den afdøde datter. Som nævnt er salmens to første linier: »Nu ledet er din Lille / I Herrens Lystgård ind« med ændringen af »min« til »din« de eneste, som gentages i digtet (strofe 1, 3 og 9).

Ellers er temaet det samme: at formidle trøst ved at overbevise om, at det døde barn har det bedre, der hvor det nu er, i Guds hånd. Temaet udfoldes betragteligt allerede i strofe 1, hvor Herrens lystgård beskrives som uforanderlighedens og ungdommelighedens sted. Det er trøsterigt at vide, at den man elsker, befinder sig dér. Med denne viden må man lade gråden standse, og barnet får ordet i samme anliggende, og fortæller, at det nu leger med englene. Når moderen planter blomster på graven, skal hun tænke på den ubekymrede og sorgfri tilstand, som barnet befinder sig i. Brandt understreger, at hans trøst hverken er overfladisk eller grundløs. Det gør han ved at henvise til, at han er far og selv har sønner, og derfor er i stand til at forestille sig, hvor smerteligt Louise Larsens tab er. Han bedyrer, at den tryghed han ville føle, hvis de var hentet til Guds Rige og levede dér, ville være større, end den han føler nu. Tanken om at man skal komme sammen i Haven med de afdøde, går igen her i den 7. og i den sidste strofe. Dette siges ikke som en opfordring til at glemme sorgen. Man skal tværtimod vedkende sig sin sorg og lade trøsten bane sig vej gennem den (strofe 8). Og den endelige trøst er altså, at man skal mødes igen i Edens have.

Selvom Brandt alluderer til forskellige bibelsteder (f. eks. Job 1: 21; Johs. 14: 2; Lk. 22: 42), kan man ikke sige, at digtet i sig selv eller i særlig grad formidler et kristeligt budskab. Der er tale om en opfattelse af det evige liv som en forlængelse og en fortsættelse af livet på jorden, men under harmoniske, sunde og ungdommelige forhold i Paradiset. Med

andre ord fastholdes en traditionel skelnen mellem det dennesidige og det hinsidige på bekostning af en grundtvigsk betoning af den af Kristus formidlede forbindelse mellem det menneskelige og det guddommelige, som i sig selv kunne have været udgangspunkt for at bringe trøst.

Af en grundtvigianer som C. J. Brandt kunne man have forventet, at dåben havde haft en rolle at spille som den genløsende faktor, den var for Grundtvig. Overvejelser i denne forbindelse kunne have været brugt til at formidle den trøst, Brandt så gerne ville bibringe Louise Larsen.

I strofe 7 anslås den stemning, som udspringer af Jesu holdning til sin egen lidelse og død, som den udtrykkes i hans ord i Getsemane Have: »Dog, ske ikke min vilje, men din«, og strofe 8 taler om den trøst, som kommer fra himlen, og som ganske vist beskrives i billedet af solens stråler, og ikke med specifikt kristelige kategorier. Man skal således lede godt for at finde noget, der minder om kristelig forkyndelse. Men hvorvidt Brandt - eller for den sags skyld digtets læser - har haft det på samme måde, er vel tvivlsomt. Udover den teologiske betragtningsmåde, som Grundtvig havde på forholdet mellem menneskeligt og guddommeligt, døden og livet, havde han som bekendt *også* en tidsbestemt, ret konkret forestilling om tilværelsen i 'de levendes land'.⁸ Han insisterede på at tale om, at der var sat en stol frem til ham. Men ser vi på Brandts digt, så er der mærkeligt nok ikke megen grundtvigianisme at finde i det.

Hans Larsens begravelse

Til Hans Larsens begravelse den 10. februar 1856 blev der trykt et sangblad med to salmer. Det drejer sig om en femstrofet version af »Nu ledet er min Lille« og om »Christ stod op af døde«. Nu kunne man tro, at familien Larsen havde fundet det nistrofede digt for langt, og derfor havde valgt 5 strofer ud til at synge ved begravelsen. Det er kun delvis rigtigt. Det viser sig nemlig, at kun strofe 1 og 2 og den sidste del af strofe 4 og 5 er fra det lange digt, resten - dvs. strofe 3 (som henviser til Mk. 10: 14) og de fire første linier af henholdsvis strofe 4 og 5 i den trykte udgave - stort set er nye. De tre sidste vers lyder:

Dit Støv kun blunder, Lille!
I Herrens Haand sov sødt!
Han gjør vor Sorrig stille,
Nu har ham selv du mødt,
Har selv nu hørt ham sige:
Kom hid til mig, I smaa,
Just Eders er mit Rige,
Som end saa lidt forstaa!

Lad Liljer gro paa Graven,
De røde med de blaa,
Han leger i Guds-Haven,
Hvis Støv vi falme saae;
Nu gaar han fast og sikker,
Og glemt han har kun Graad,
Ham ingen Torne stikker,
Ham truer ingen Braad.

⁸ Se Chr. Thodberg, »Digtet 'De Levendes Land' belyst ud fra Grundtvigs prædikener og den bibelske poesi« i *Syn og sang. Poesi og teologi hos Grundtvig*. Kbh. 1989, s. 174.

Ham vogter Engle klare,
Som bar ham nys herfra,
Og lære ham i skare
et nyt Halleluja!
Vi unde ham den Gammen
I Liv og Lys og Fred;
O der at komme sammen,
Det bli'r en Salighed!

Salmen har i denne version igen fået et mindre privat og et mere alment og personligt præg. Man kan sige, at den er ændret fra tiltale i 2. person til omtale, sådan at enhver umiddelbart kan synge med på den. Første strofes »Nu ledet er din Lille« er således ændret til »Nu ledet er den Lille«. Digtets 3. strofe med barnets direkte henvendelse til moderen er helt sløjftet, ligesom strofe 5 og 6, hvor det er digteren, der henvender sig til moderen.

I begravelsessalmens 3. strofe tales der om, at barnet »kun blunder«. Det er interessant, fordi det er et udtryk, som både kan referere til den romantiske og monistiske dødsopfattelse, som kendes fra det 19. århundrede, eller til den brug af ordet 'blund' om døden, som Grundtvig f. eks. bruger i »Har Haand du lagt paa Herrens Plov«. Grundtvigs forudsætning for at tale om blund er, at Kristus har besejret døden.⁹

Den personlige henvendelse i digtets 9. strofe, linie 5 og 6: »Du under ham den Gammen, / Det jeg forvist da ved« har også måttet ændres, og har fået en grundtvigsk klang: »Vi under ham den Gammen, / I Liv og Lys og Fred«.

Blandt C. J. Brandts papirer på Det kongelige Bibliotek findes et eksemplar af dette trykte salmeark.¹⁰ Herpå er der noteret: »Tillæg til N° 24«. Manuskript nummer 24 i samme gruppe er en seksstrofet version af digtet med titlen »Til en Moder«. De tre første strofer her er identiske med de tilsvarende i det lange digt til Louise Larsen. De tre sidste er derimod nye og det er dem, der - når den trykte salme skal betragtes som et tillæg til »N° 24« - har påvirket udformningen af de tre sidste strofer i denne. Man kan altså gætte på, at Brandt, efter at han har skrevet sit lange digt, men før begravelsen, har føjet disse vers og ændringer til. De tre sidste strofer i »N° 24« lyder således:

⁹ Om anvendelsen af 'blund' og 'sove' som metafor for døden se Henning Høirup, *Fra døden til livet. Grundtvigs tanker om liv og død*. Kbh. 1954, s. 37f.

¹⁰ NKS 3186 4°, i gruppen »Salmer og Sange«.

Når Støvet kort får blundet,
 det karsk står op igjen,
 selv har i Favn han fundet
 den store Børneven,
 har selv nu hørt ham sige:
 »Kom hid til mig, I Små!
 just eders er mit Rige,
 som end så lidt forstå!»

Plant Liljer kun på Graven,
 de røde med de blå,
 han leger i Guds-Haven,
 hvis Støv vi falme så';
 nu går han fast og sikker,
 og glemt han har kun Gråd,
 ham ingen Torne stikker,
 ham truer ingen Bråd.

Ham vogte Venner klare,
 som bar ham nys herfra,
 og lære ham i Skare
 et nyt Halleluja!
 De skal så godt ham pleie,
 at selv du må gå ved,
 du kant det ei opveie
 med al din Kjærlighed!

Som det fremgår, er der en høj grad af overensstemmelse mellem disse strofer og de sidste tre i den trykte salme. Sammenligner man dem med henblik på at finde forskelle og ligheder, så nævner »N° 24« direkte kødets opstandelse, mens den trykte udgave kun taler om at blunde i Herrens hånd, og altså gentager to linier fra den oprindelige oversættelse, som ellers ikke bruges. I næste strofe er liljerne, som også findes i det lange digt, blevet røde og blå, og den trykte udgaves første linie er formuleret lidt mere mundret, hvilket yderligere kunne være vidnesbyrd om, at den er et tillæg til »N° 24«, og altså er senere end denne. De sidste fire linier i samme strofe er identiske med de tilsvarende i det lange digt. I den sidste strofes første linie hedder det, at det døde barn vogtes enten af »engle« eller »venner« som nylig bar ham bort. Det mest naturlige ord at bruge i denne forbindelse er »engle«. Man kan derfor dårligt tro, at Brandt har rettet sin tekst fra »engle« til »venner«, det omvendte er mest sandsynligt. Igen et indicium på, at »N° 24« blev til før den trykte salme. De fire sidste linier i »N° 24« står helt for sig selv.

Til den trykte version af salmen fra Hans Larsens begravelse har Brandt altså både benyttet sit lange digt til Louise Larsen med de førømtalte ændringer, og digtet »Til en Moder« (»N° 24«). De forandringer, som ellers forekommer, må betragtes som sproglige forbedringer.¹¹

¹¹ Endnu en håndskreven version blandt Brandts papirer NKS 3186, 4° ligeledes med titlen »Til en Moder« har også 9 strofer, idet det lange digts stofe 5-7 er føjet til. De første seks vers er identiske med det første manuskript (»N° 24«) med den undtagelse, at det personlige pronomen her er ændret fra han- til hunkøn. Det har ingen rytmisk betydning i vers 3, hvor: 'han' udskiftes med: 'hun', men i vers 6, hvor: 'ham' ændres til: 'hende' ødelægger det rytmen: »Hende vogte Venner klare, / Som bar hende nys herfra, / Og lære hende i Skare / Et nyt Halleluja! / De skal saa godt hende pleie, / ...«.

Et brev fra C. J. Brandt

Barnedødsfaldet i 1856 var det første af tre, som familien Larsen kom til at opleve. Med 10 års mellemrum - i 1858 og i 1868 - mistede de yderligere to drenge. De var begge omkring 11 år, da de døde. I forbindelse med det sidste dødsfald i 1868 sendte Brandt den 6. oktober 1868 et brev til Louise Larsen, hvori han igen viser sin deltagelse og søger at trøste den hårdt prøvede mor. Brandt var på dette tidspunkt præst i Rønnebæk.

Tanken om at fastholde sorgen for derved at kunne finde trøst, sådan som den dukker op i strofe 8 i Brandts digt fra 1856, nævner han i brevet som noget karakteristisk ved den kristelige trøst. »Jeg tager oprigtig Del i Deres Sorg, og hvor god Trøst der endog er at finde for alle dem der søger den hos Ham der ene kan trøste vore Hjerter, så er det ikke denne Trøstes Natur at vise Sorgen bort som uberettiget, men at lade den frit udtale sig, og så lade os føle at selv i vore Tåre kan Himlen spejle sig, at sige, når vi ikke stirrer nedad, men ser opad«. Vil man virkelig finde trøst, så gælder det om i sorgen at holde fast ved, at Gud er en kærlig Gud. »Man taler såtidt om Trøstegrunde i Sorg, og der lader sig jo virkelig nævne adskillige som ser ret antagelige ud, men efter min Erfaring er de dog alle fattige i virkelig Hjertesorg. Hjertet bryder sig ikke stort om Grunde og finder dem kolde; der er kun Et der kan varme det og derfor dulme vor Sorg, det er Guds Kærlighed. Kan vi holde fast ved den, trods al Dunkelhed, da lædsker den som en Dugg fra det Høje, og deraf spirer så Trøstegrundene op, som det friske Grønne af de visne Marker. Og inden vi ser os for, begynder vi at forstå Paulus når han kalder Herren 'Trøstens og Tålmodighedens Gud' [Rom. 15: 5], at det er ikke såmeget os, der behøver Tålmodighed til at bære hans Prøvelser, som Ham der åbenbarer sin Kærligheds Tålmodighed i at lede, drage, opdrage os, så vi får Hjertet ret lukt op for, hvor faderlig godt han mener det med os - langt bedre end vi bede og forstå. Hans Navn være lovet!« Man kunne have forestillet sig, at der til grund for den trøst Brandt taler om og formidler, havde ligget nogle grundtvigsk inspirerede overvejelser, men det gør der ikke. Det er en traditionel kristelig tænkemåde, han giver udtryk for. Han slutter da også sit brev med at citere sidste vers af Brorsons »Falder paa dig modgangs hede«: »Gud ske Lov for al hans Nåde, Der os giver sådan Magt, / At vi tør i ingen Våde, Gå bedrøvet og forsagt, / Derfor vil vi daglig på Herrens Lovsangs Harpe slå / Og i Sorg såvel som Glæde Vort Haleluja Ham kvæde!« Brandts brev kan læses som en kommentar til det nistrofede digt fra 1856.

Salmens senere historie

Anders Mallings formodning om, at Brandt havde foretaget sine ændringer og sin udvidelse af »Nu ledet er min lille« under forarbejdet til *Salmebog for Kirke og Hjem*, havde ikke behøvet at blive ved formodningen, for allerede i 1859 blev en nistrofet version af Brandts digt udgivet i en norsk salmebog side om side med den trestrofede oversættelse af Hallgrímurs salme fra 1854. Det var den grundtvigskindede præst ved Vor Frelzers Kirke i Oslo, *Wilhelm Andreas Wexels* (1797-1866), som med udgivelsen af *Christelige Psalmer fra ældre og nyere Tid* ville bidrage til »et vordene Psalmeværk for den norske Kirke«. Han ordnede

og bearbejdede en del ældre salmer »efter Tidens Tarv og Krav, d. e. saaledes, at han paa den ene Side fastholdt Psalmernes Kjærne eller Grundkarakter og gamle enfoldige Tone, og vogtede sig for i nogen Maade at fornægte Aanden og Sandheden i dem eller at hylde 'Tidsaandens' for det Grundkristelige fremmede Sands og bringe dens 'med det Skjønne' legende Lyst og falsk forfinede Smag noget Offer«. Wexels salmebog udkom første gang i 1840 og i en anden udgave i 1844. Den »Tredie, forøgede og omarbejdede, Udgave« fra 1859 indeholdt så de to nævnte salmer.¹²

Wexels vidste godt, at den længere version ikke havde noget med Hallgrímurs salme at gøre, for i noterne til de to salmer skrev han: de »ere begge af Cand. theol. C. J. Brandt i Kjøbenhavn, den første efter en ældre af Hallgr. Petersen«. Den anden var altså af Brandt selv, og Wexels skrev, at der i den version af digtet som han gengiver, kun var foretaget en ubetydelig forandring »paa Grund af den forskjellige Udtale af et Ord i det Danske og det Norske Sprog«. Imidlertid adskiller denne version sig ved at have kombineret de ni vers på en anden og ny måde.

I Wexels' nistrofede udgave er de tre første strofer identiske med de tre første i digtet fra 1856, med den forandring han hentyder til i kommentaren: »Som hvisked han: 'Men, Moder, / Du græder dog vel ej, / For jeg blev Engles Broder, / Og lærte deres Leg«, hvor sidste linie ændres til: »Og fandt til Himlen Vei!«. De næste tre strofer i Wexels' udgave er identisk med de tre sidste fra håndskriftet »N° 24«. Og endelig vender han i de tre sidste strofer tilbage til digtet, hvorfra strofe 5-7 tages ud og altså kommer til at udgøre en ny slutning. Der er med andre ord ikke blot tale om en enkelt sproglig korrektion, men om en omredigering af digtet.

Salmebog for Kirke og Hjem

Under udvalgsarbejdet med »Et Forslag« til en ny salmebog må Brandt have følt behovet for at få en særlig begravelsessalme til brug ved et barnedødsfald. Han har så fundet oversættelsen af Hallgrímurs salme og et par af de digte, denne oversættelse havde givet anledning til frem. I hvert fald kan vi konstatere, at Hallgrímurs salme ligger til grund for den firestrofede salme, som første gang dukker op her i forslaget. Ser vi bort fra de sproglige korrektioner - som nærmest må kaldes forbedringer - er det i første omgang den ekstra strofe, som Brandt har indføjet mellem 2. og 3. strofe i den reviderede udgave af Hallgrímurs salme, der har interesse. Det er oplagt at antage, at der er tale om et nyt vers, sådan som Malling gør det, men som sagt er det forkert. Denne 3. strofes 4 første linier er nemlig identisk med de 4 sidste linier fra 1. strofe af digtet fra 1856. De 4 sidste linier er derimod ganske nye og må formodes at være tildigtet af Brandt i forbindelse med udvalgsarbejdet. Også salmens sidste strofe har været udsat for bearbejdelse, og også her er der tale om genbrug. De 4 sidste linier er nemlig hentet fra salmen ved Hans Zacharias Helweg Larsens begravelse i 1856. Det er

¹² Wilhelm A. Wexels, *Christelige Psalmer fra ældre og nyere Tid*. Christiania 1859³ No. 671 og 670. - Wexels forord fra 1840-udgaven er citeret fra E. Mau, *Præsten W. A. Wexels's Liv og Virken*. Kristiania 1867, s. 140f.

ganske enkelt den 3. strofes 5.-8. linie, som Brandt har genbrugt. Som den firestrofede salme nu foreligger, består den altså af det meste af Hallgrímurs salme, 4 linier fra digtet fra 1856, 4 linier fra begravelsessalmen fra 1856 samt 4 helt nye linier. I skemaet angiver: a og b de to vershalvdele.

	1854	1856	begravelse	ny
Vers 1	a + b			
Vers 2	a + b			
Vers 3		a		b
Vers 4	a		b	

Af ændringer i forhold til det oprindelige stof er linie syv i strofe 1 ændret fra »Hvor Lyst og Livets Glæde« til »Hvor alt er Lys og Glæde«, som er mere mundret. I strofe 2 er linie 6 og 8 helt nye, og i 3. strofe er 'ungdomssmilet' blevet til et 'sundheds-smil', et udtryk som er gået med over i DS. I den sidste strofe er »Ja, dyre Daaterlille« ændret til »Ja, dyrebare lille« og »drot« er blevet til: »herre«. Ellers er der kun tale om små sproglige korrektioner. Forslagets fire strofer lyder:

Nu ledet er min lille
I Herrens Lystgaard ind,
Der hvile dig du vilde
For Verdens Kastevind.
Nu kan for Gud du kvæde.
I Klarhed som en Sol,
Hvor alt er Lys og Glæde
Om Lammets Kongestol!

Jeg under dig den Lykke,
Og stunder did i Tro,
Hvor ingen Sorger trykke
Og ingen Torne gro;
Det bli'r et saligt Møde,
Naar vi skal kjendes grandt,
Hvor aldrig Nogen døde,
Hvor alt er rent og sandt.

Der visner aldrig Løvet
I Edens Rosenvaar,
Hvad sygt her sank i Støvet,
Med Sundheds-Smil opstaar;
Der skal os intet skille,
Der ser vi Livets Drot,
Som hjem dig hente vilde
Til Bolig paa sit Slot.

Ja, dyrebare lille,
I Herrens Haand sov sødt!
Han gør min Sorrig stille,
Nu har ham selv du mødt,
Har selv nu hørt ham sige:
Kom hid til mig, I smaa!
Just eders er mit Rige,
Som end saa lidt forstaa!

I de to reviderede udgaver af »Et Forslag« fra 1888 og 1892 og i den endelige udgave af *Salmebog for Kirke og Hjem* er der ingen forandringer af salmen. Derimod har *Evangelisk-*

luthersk Psalmebog for de dansktalende Menigheder i Slesvig en sproglig rettelse i 1. strofes 3. og 4. linie: »Der hvile dig du vilde / For Verdens Kastevind«, som ændres til »der kan du hvile stille / trods Verdens Kastevind«, som herfra går over i det grundtvigske salmebogsfor-slag *Dansk Salmebog* fra 1944, og det er denne version, som optages i *Den Danske Salme-bog*.

Salmens fremtid

Der er grund til at overveje, om »Nu ledet er min lille ...« skal med i en ny salmebog. I den bedømmelse af salmerne i DS som det grundtvigske salmebogsudvalg har foretaget, vurderes nr. 634 som en ligegyldig eller mindre ønskelig salme.¹³ Det synes umiddelbart at være en rimelig vurdering, da salmen nu om stunder kan forekomme teatralisk i sit billedsprog og i øvrigt er uden kristeligt teologisk indhold. Men man bør nok alligevel overveje, om ikke der er behov for en salme, som kan anvendes specielt ved et barnedødsfald. Billedsproget er i stand til at formidle trøst, og sat ind i en gudstjenestelig sammenhæng, kan der til en vis grad rådes bod på den manglende teologi.

Hvis salmen skal med i den nye salmebog, bør den imidlertid revideres. Man bør overveje ord og udtryk som: lystgård, kastevind, 'stunde did', 'kende grant', rosenvår, 'sundheds smil', drot, og i øvrigt tilstræbe en version, der ligger så tæt op af den originale salme som muligt. Det er ikke muligt at overtage C. J. Brandts trestrofede oversættelse fra 1854 direkte, på grund af salmens private islæt og antikverede gloser, men man kunne godt lægge denne oversættelse til grund. Først og fremmest bør man vende tilbage til tre strofer, og det vil sige sløjfe det nuværende 3. vers.¹⁴

¹³ *Dansk Kirketidende* 17/1998 s. 249. I ingen af de lister over fravalgte salmer som Bent Noack og Johs W. Jacobsen har lavet, er nr. 634 imidlertid med. Se samme sted s. 254 og 257.

¹⁴ Jeg vil gerne takke fru Ellen Branth, Hellerup, fordi hun har stillet de privatejede manuskripter til min rådighed.

SIGNE PALUDAN

Tolkning af Grundtvigs salme "Tag det sorte kors fra graven"

Tag det sorte Kors fra Graven!
Plant en Lilje, hvor det stod!
Ved hvert Skridt i Dødning-Haven
Blomster spire for vor Fod!
Engle-Vinger paa vor Grav
For den brudte Vandrings-Stav!
Phønix-Fugl for Aske-Krukke!
Fryde-Sang for hule Sukke.

Himlen sortned, der Han blegned,
Som os kjøbde med sit Blod;
Graven skinned, Fienden segned,
Der forklaret Han opstod!
Ton da, Lov-Sang, under Sky,
Høit i Paaske-Morgengry:
Jesus Christus er opstanden!
Evig lever Guddoms-Manden!

See Marie Magdalene!
Hænder nys hun vred i Gru,
Sukked til at røre Stene!
Hvor, ak, hvor er Herren nu?
See, af Øiets Taare-Flod
Solen straalende opstod;
I den Grav, hvor han har hvilet,
Hun har fundet Engle-Smilet!

Brister, alle Helgen-Grave!
Herrens Røst, i Dæmring sval,
Lyder i de Dødes Have,
Skaber Lys i Skygge-Dal!
Herren kalder, men ei nu:
Synder, Adam! hvor er Du?
Sødt det toner, Engle tie:
Her er Frelseren, Marie!

Ja, Han er her, Guddoms-Manden,
Som var lagt i Dødens Baand,
Han er visselig opstanden,
Og Hans Ord er Liv og Aand!
Bod vi har for alle Savn,
Staaer nu op i *Jesu* Navn
Alle som med Herren døde!
Seer den gyldne Morgen-Røde!

Stander op, og seer Guds Finger
I den klare Vidne-Krands!
Iler did paa Ørne-Vinger
Hvor Han straalere i sin Glands!
Iler did i Herrens Fjed,
Hvor Han os beredte Sted,
Hvor sig aabner i det Høie
Himlens Dyb for Støvet Øie!

Gud befalet!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

1 Tag det sorte Kors fra Graven!
Plant en Lilje, hvor det stod!
Ved hvert Skridt i Dødning-Haven
Blomster spire for vor Fod!
Engle-Vinger paa vor Grav
For den brudte Vandrings-Stav!
Palme-Fugl for Aske-Krukke!
Fryde-Sang for hule Sukkel!

2 Solen sortned, da Han blegned,
Som os kjøbde med sit Blod,
Graven skinned, Mørket segned,
Da forklaret Han opstod;
Ton, vor Lovsang, høit i Sky,
Sødt i Paaske-Morgengry:
Jesus Christus er opstanden!
Evig lever Guddoms-Manden!

3 See Marie Magdalene!
Hænder nys hun vred i Gru,
Sukked til at røre Stene:
Hvor, ak, hvor er Herren nu?
See, af Øiets Taare-Flod
Morgen-Solen mildt opstod!
I den Grav, hvor Han har hvilet,
Hun har fundet Engle-Smilet!

4 Brister, alle Helgen-Grave!
Herrens Røst, i Dæmring sval,
Lyder i de Dødes Have,
Skaber Lys i Skygge-Dal!
Herren kalder, men ei nu:
Synder! Adam! hvor er du?
Sødt det toner, Engle tie,
Her er Frelseren, Marie!

5 Ja, Han er her, Guddoms-Manden,
Sprængde er nu Dødens Baand!
Han er visselig opstanden,
Hvert Hans Ord er Liv og Aand!
Bod vi fik for alle Savn;
Staaer nu op i *Jesu* Navn,
Alle Herrens Dvale-Døde,
Med den gyldne Morgenrøde!

6 Stander op og seer Guds Finger
I den klare Vidne-Krands!
Iler did paa Ørne-Vinger,
Hvor Han straalere i sin Glands!
Iler did i Herrens Fjed,
Hvor Han os beredte Sted,
Hvor sig aabner i det Høie
Himlens Dyb for Støvet Øiel

7 Jord, som af din Vinter-Dvale
Vaagner i den milde Vaar!
Nu du aarlig skal afmale
Dine Barne-Hjerters Kaar,
I din Kjortel lysegren,
Virket, som vort Haab, i Løn,
Med din Duft, hvor Roser vrimle,
Med din Røst, hvor Lærker himle!

Mel. Nu velan vær frist tilmode.

Dag det sorte Rød fra Graven!
Plant en Lilje, hvor det stod!
Ved hvert Skridt i Dødningshaven
Blomster spire for vor Gud!
Englevinger paa vor Grav,
For den brudte Vandringstov!
Palmefugl for Afskrutte!
Trydetsang for hule Sukke!

Solen sortned, da han blegned,
Som for os udgied sit Blod,
Graven lyste; Mørket segned,
Da forklaret han opstod!
Ton, vor Lovsang, høit i Sky,
Sødt i Paaske-Morgengry:
Jesu Christ! et opstanden!
Ewig lever Gudsmanden!

See Maria Magdalene!
Hænder nys hun bred i Gru,
Sukked, til at røre Stene:
Hvor? af, hvor er Herren nu?
See, af Dødens Laareflod
Morgensolen mildt opstod!
I den Grav, hvor han har hvilet,
Hun har fundet Englesmilet!

Brister, alle Helgengrave!
Herrens Røst, i Dæmring sval,
Lyder i de Dødes Have,
Skaber Lys i Skyggedal!
Herren kalder, men ei nu:
Synder! Adam! hvor er du?
Sødt det toner: Engle tie:
„Her er Frelseren, Marie!“

Ja, han er her, Gudsmanden!
Sprængte er nu Dødens Vaand!
Han er visseelig opstanden,
Og hans Ord er Liv og Aand!
Nu en Foraarsmorgen stien
Rinder op for os ilen,
Og, som Paaske-Psalmen klinger,
Vorer Sjælens Englevinger!

Salmeblade til Vartov ved Paasken og Konfirmationen, 1846.

207 Tag det sorte kors fra graven! Plant en lilje, hvor det stod!

Ved hvert skridt i dødningshaven
blomster spire for vor fod!
Englevinger på vor grav
for den brudte vandringsstav!
Palmefugl! for askekrukke!
Frydesang for hule sukke!

- 2 Solen sortned, da han blegned,
som for os udgød sit blod,
graven lyste, mørket segned,
da forklaret han opstod.
Ton, vor lovsang, højt i sky,
sødt i påske-morgengry:
Jesus Kristus er opstanden,
evig lever guddoms-manden!

- 3 Se Marie Magdalene!
Hænder nys hun vred i gru,
sukked, til at røre stene:
Hvor, ak, hvor er Herren nu?
Se, af øjets tåreflod
morgensolen mildt opstod;
i den grav, hvor han har hvilet,
hun har fundet englesmilet!

- 4 Brister, alle helgengrave!
Herrens røst i dæmring sval
lyder i de dødes have,
skaber lys i skyggedal;
Herren kalder, men ej nu:
»Synder, Adam! hvor er du?«
sødt det toner, engle tie:
»Her er Frelseren, Marie!«

- 5 Ja, han er her, guddoms-manden,
sprængte er nu dødens bånd,
han er visselig opstanden,
og hans ord er liv og ånd;
nu en forårsmorgen skøn
rinder op for os i løn,
og, som påskesalmen klinger,
vokser sjælens fuglevinger.

Joh. 20, 11-18.

*1. Fuglen Fønix, der efter sagnet
genopstår af sin egen aske.*

N.F.S. Grundtvig 1832 og 1846.

Melodi: H. Rung 1851 (eller som nr. 220).

Den Danske Salmebog, 1988

I foråret 1832 skrev Grundtvig påskesalmen "Tag det sorte kors fra graven". Ifølge Kaj Thanning var det med denne salme, at Grundtvig selvstændige salmesyn brød igennem.¹ Thanning anlægger det syn, at "Tag det sorte kors fra graven" for alvor markerer afstanden til den ortodokse (kingoske) salmetraditions bodskristendom med dens fokusering på Jesu lidelseshistorie.² Mens Kingo dvæler ved langfredags lidelseshistorie, inden han når frem til opstandelsen, tager Grundtvig i sin påskesalme udgangspunkt i livets sejr over døden påskedag. Fordi løsrivelsen fra det kingoske salmesyn fuldendes i "Tag det sorte kors fra graven", er det nærliggende at antage, at salmen har været med til at lede Grundtvig hen til det for ham klart definerede salmesyn, som blev proklameret i prædikenen til 4. søndag i advent samme år.

I januar 1832 skrev præsten Gunni Busck et brev til Grundtvig, hvori han anmodede Grundtvig om at skrive salmer. Busck anså det for strengt nødvendigt med nye salmer, der kunne afløse de rationalistiske salmer i Evangelisk-christelig Psalmebog. Den 31. marts samme år skrev Grundtvig tilbage med svaret: "Men mig synes, jeg maa dog sende Dig en ny Sang, Herren gav mig, thi vel veed jeg hverken, naar den skal synges høit "som den gyldne Soel frembryder", eller hvordan den vil klinge i Menighedens Øren, men i Dine vil den dog klinge omtrent som i mine og det er ikke ubehageligt".³

Den "ny Sang", som Grundtvig medsendte var "Tag det sorte kors fra graven". Med betegnelsen "ny Sang" siger Grundtvig, at "Tag det sorte kors fra graven" tilhører en salmetype, der adskiller sig fra den ortodokse og den rationalistiske salme. Da Luther tidligere havde brugt betegnelsen "ny sang" til at forklare den reformatoriske salmes plads i gudstjenesten som menighedens udtryk for forvisningen om frelsen, kan det formodes, at Grundtvig her med betegnelsen "ny Sang" vil antyde en sammenhæng mellem sit og Luthers anliggende.⁴

1. Kaj Thanning: Menneske Først, bind III, København 1963, s. 578-580.

2. Allerede i 1820'erne er der i Grundtvigs salmer en begyndende afstandtagen fra den ortodokse salme-tradition. Salmen "De Levendes Land" fra 1824, der er inspireret af Kingos "Far verden, farvel" er et eksempel herpå. Under kirkekampen i 1825 skrev Grundtvig "Sions Sang", hvor han bruger Ps 137, 1-6 og profeten Haggai 2. kap, 1-9. I denne salme sidestilles Israels genopbyggelse af det nedbrudte tempel i Jerusalem efter hjemkomsten fra landflygtigheden i Babylon med opdagelsen af Kristi nærvær i gudstjenestens sakrament-Ord efter, at den rationalistiske kristendom har været rådende i kirken (Christian Thodberg: Grundtvig som salmedigter. I: Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys, Århus 1983, s 171-175).

3. Kristian Tårup: Grundtvigs Påskesalmer, København 1937, s. 143.

4. I fortalen til den "Babstke salmebog" skriver Luther: "Singet dem Herrn ein neues lied, Singet dem Herrn alle welt. Denn Gott hat unser hertz und mut frolich gemacht, durch seinen lieben Son, welschen er fur uns gegeben hat zur erlosung von sunden, tod und Teuffel. Wer solchs mit ernst gleubet, der kans nicht lassen, er mus frolich und mit luft davon singen und sagen, das es andere auch horen und herzu komen" (WA 35, s. 477).

1 a. Analyse.

Fra 1832, da Grundtvig skrev "Tag det sorte kors fra graven", til 1846 arbejdede han på at nå frem til en endelig udgave af salmen. Først da Grundtvig i påsken 1846 udarbejdede "Salmeblade til Vartov ved Paasken og Konfirmationen", afgjorde han sig for, at salmen skulle bestå af den 5-strofede påskesalme, som er gået videre i de officielle salmebøger.

Den oprindelige udgave, som Grundtvig sendte til Busck bestod af 6 strofer. I Sangværkets udgave føjede Grundtvig en strofe til, således at salmen dér har 7 strofer. I den endelige udgave, som han nåede frem til i 1846, består salmen af de 5 første strofer fra Sangværkets udgave, dog således at indholdet i den sidste del af den 5. strofe er ændret i forhold til Sangværkets udgave. Da den endelige udgave af salmen blev udarbejdet med henblik på påskegudstjenestens salmesang, vil salmen her blive belyst gennem salmeudgaven fra 1846.

Hver af de 5 strofer består af 8 vers. Rimrytmen i stroferne udgøres af to dele: Fra vers 1-4 er rimrytmen a-b-a-b og fra vers 5-8 er rimrytmen a-a-b-b. Salmen kan inddeles i tre afsnit:

1 a.a. Påsken som livets sejr over døden (strofe 1).

1 a.b. Påskebegivenheden som gentaget i gudstjenestens sakrament-Ord.(strofe 2-4).

Strofe 2: Gendigtning af Markusevangeliets beretning om Kristi død og opstandelse og menighedens tak i lovsang.

Strofe 3: Gendigtning af Johannesevangeliets beretning om Maria Magdalenes møde med den tomme grav og englen i graven.

Strofe 4: Gendigtning af Johannesevangeliets beretning om Maria Magdalenes møde med den opstandne Jesus ved graven.

1 a.c. Menighedens bekendelse af Kristi nærvær i sakrament-Ordet og menighedens svar i lovsang (strofe 5).

1 b.Tolkning.

1 b.a. Påsken som livets sejr over døden (strofe 1)

Strofe 1:

Med baggrund i budskabet om Kristi opstandelse som livets sejr over døden, indleder Grundtvig salmen med at opfordre til at tage det *sorte* kors, som er et dødssymbol, bort fra kirkegårdens grave: "Tag det sorte Kors fra Graven!" (str. 1, 1).

I forlængelse heraf kan man diskutere, hvor bogstavelig man skal forstå opfordringen til at tage korset bort. Kristian Tårup mener ikke, at opfordringen skal tages bogstavelig. Han mener, at Grundtvig taler billedligt, når han siger, at korset skal fjernes. Det, som Grundtvig vil have fjernet, er, siger Tårup, forståelsen af korset som dødens symbol. Korset på kirkegården skal forstås i lyset af opstandelsen og i forlængelse af dåben.⁵ Da korstegnelsen i dåben er det sted, hvor Gud fører den døbte fra djævelens rige over i Guds rige, skal korset på kirkegården forstås i forlængelse heraf og minde om, at livet, som blev skænket i dåben, fører den kristne gennem døden til det evige liv.

Magnus Stevns forstår strofens første vers anderledes, idet han synes at tage Grundtvigs opfordring bogstaveligt. Underbygget med et citat hentet fra Grundtvig selv, siger Stevns, at Kristi kors skal plantes på sit rette sted, som ikke er ved graven, men ved vuggen (korstegnelsen i dåben). Her skal Kristi kors igen gives sin rette farve, som ikke er mørkets og sorgens sorte farve, men lysets, glædens og oprejsningens hvide farve. Således siger Stevns, at det *sorte* kors ikke udtrykker det, som korset er. Det gør derimod det *hvide* kors, som er korstegnelsen ved dåben.⁶

Grundtvig siger, at påskeliljen som livets symbol skal plantes på gravene og erstatte det *sorte* kors: "Plant en Lilje, hvor det stod!" (str. 1, 2). Ordene "Ved hvert Skridt i Dødninghaven Blomster spire for vor Fod!" (str. 1, 3-4) beskriver, at ikke alene på gravene, men på hele kirkegården, som Grundtvig benævner "Dødninghaven", skal blomster "spire" op af jorden. De spirende blomster indgår i sammenhængen som et billede på opstandelseshåbet - at livet, som blev skænket i dåben, fører den enkelte gennem døden til Guds rige.

"Dødninghaven" er ikke blot at forstå som kirkegården. Den er samtidig et billede på menneskelivet i det hele taget. Menneskelivet er med ordene "hvert Skridt" og "vor Fod" beskrevet som en vandring i "Dødninghaven". De spirende blomster i "Dødninghaven"

5. Kristian Tårup: Grundtvigs Påskesalmer, København 1937, s. 151-52.

6. Magnus Stevns: Grundtvigs Salmeværksted, København 1950, s. 100-101.

henviser således også til det jordiske liv i den betydning, at opstandelseshåbet, som blev skænket mennesket i dåben, følger den enkelte livet igennem.

Ikke blot skal det sorte kors, dødens symbol, fjernes fra gravene, men alle gravsymboler på kirkegården, der rummer den betydning, at døden er menneskets fald, skal erstattes med symboler, hvis indhold peger frem mod livet efter døden: "Englevinger paa vor Grav, For den brudte Vandringsstav! Palmefugl for Askekrug!" (str. 1, 5-7). Billedet af "Den brudte Vandringstav", der siger, at livet som vandring er slut, skal erstattes med "Englevinger", som er et billede på det liv, der blev skænket i dåben, evighedslivet. Udtrykket "Palmefugl" hentyder til Fønix-fuglen, der på forunderlig vis rejste sig som liv af aske. "Palmefuglen" skal sættes istedet for "Askekrug", der hentyder til livets tilintetgørelse.

Da det var Grundtvigs opfattelse, at Guds levende Ord ikke havde lydt klart for menigheden i ortodoksiens, pietismens og rationalismens lange tid og at der derfor heller ikke havde lydt en glad og levende lovsang i menigheden, betød genopdagelsen af Guds levende Ord i gudstjenesten, at det var muligt for menigheden at bryde ud i en glad og levende lovsang og derved erstatte de "Hule Sukke" med "Frydesang": "Frydesang for hule Sukke!" (str. 1, 8).

Den spontane glæde over opstandelsens livgivende budskab, der i afgørende grad præger strofen, betones ved hjælp af verbernes imperative form.

1 b.b. Påskebegivenheden som gentaget i gudstjenestens sakrament-Ord (strofe 2-4).

Strofe 2: Gendigtning af Markusevangeliets beretning om Kristi død og opstandelse og menighedens tak i lovsang.

Ordene "Solen sortned, da han blegned, Som for os udgiød sit Blod," (str. 2, 1-2) henviser til Markusevangeliets beretning om den solformørkelse, der indtrådte, da Kristus udåndede på korset. Billedet beskriver kosmos' deltagelse i sorgen og fortvivlelsen over Jesu død. I samme grad som mørket indtrådte, da Jesus døde, måtte mørket, som i sig rummer betydning af død, vige for solens lys, da Jesus påskemorgen stod op af graven. Det beskriver Grundtvig i ordene: "Graven lyste, Mørket segned, Da forklaret han opstod!" (str. 2, 3-4). Der er en vigtig sammenhæng mellem de to udtryk "Graven lyste" (str. 2, 3) og "forklaret" (str. 2, 4). Kristus som er lyset i graven, fjernede mørket og gjorde derved frelsen klar eller som salmen siger "forklarede" frelsen. Da Grundtvig overtager den johannæiske forståelse af Kristi opstandelse som genskabelse, kan beskrivelsen af modsætningen mellem mørkets og lysets magt ses i forlængelse af den første skabelses- beretnings beskrivelse af lysets skabelse i dødens mørke (Genesis 1, 1-5).

Hvorledes menigheden skal svare på opstandelsens budskab beskrives således: "Ton, vor Lovsang, høit i Sky, Sødt i Paaske-Morgengry:" (str. 2, 5-6). Lovsangen skal lyde i gudstjenesten, for kun dør er Kristus i sakrament-Ordet levende tilstede med påskens evangelium. Således skal lovsangen lyde som menighedens tak for livet sejr over døden. Udtrykket, at lovsangen "skal tone høit i Sky" siger, at lovsangen som sakrament-Ordets genlyd: "Jesus Christus er opstanden! Evig lever Guddomsmanden!" (str. 2, 7-8) skal have en sådan kraft, at den kan svare til indholdet i opstandelsesbudskabet og nå Gud i himlen.⁷ Således siger de sidste 4 vers i strofen (str. 2, 5-8), at den fortidige påskebegivenhed (str. 2, 1-4) bliver nutid i gudstjenesten.

Strofe 3: Gendigtning af Johannesevangeliets beretning om Maria Magdalenes møde med den tomme grav og englen i graven.

Mens Grundtvig i strofe 2 lader selve opstandelsesbegivenheden danne baggrund for sin gendigtning, retter han i denne og i den følgende strofe opmærksomheden på Johannesevangeliets beretning om Maria Magdalenes møde med opstandelsesbudskabet. Strofe 3 og strofe 4 hører meget tæt sammen. De to strofer udgør en form for sluttet enhed. Dog angiver verbernes fortidige former i strofe 3, at strofen i højere grad end tilfældet er i strofe 4, hvor verbalformen er præsens, henviser til situationen dengang. Strofe 4 henviser entydigt til den gudstjenestelige virkelighed nu.

Maria Magdalenes bekymring for, hvorledes stenen foran Jesu grav kunne blive væltet, så hun kunne komme ind i graven og salve Jesu legeme, fortolkes i de tre første vers i strofe 3: "See Maria Magdalene! Hænder nys hun vred i Gru, Sukked, til at røre Stene:" (str. 3, 1-3).⁸ Selvom Maria Magdalene vred sine hænder og sukkede i dyb fortvivelse over, hvordan hun med sine egne kræfter ville være i stand til at vælte stenen, så gik hun påskemorgen ud til graven. Således må der altså bag hendes fortvivelse have gemt sig et *håb* om, at det ville kunne lykkes hende at få stenen væltet, så hun kunne komme ind i graven og salve Jesu legeme. Men da hun kom hen til graven, så hun, at Jesus ikke var i graven: "Hvor? ak, hvor er Herren nu?" (str. 3, 4). Gennem det fjerde vers' første ord "Hvor" og det efterfølgende

7. I ordene i vers 7 ligger der en hentydning til opstandelsesberetningen i Markusevangeliet kapitel 16, 6 hvor englen ved den tomme grav siger: "Han er opstået, han er ikke her"

8. Mens de synoptiske evangelier lader flere kvinder komme til graven for at salve Jesu legeme, lader Johannesevangeliet Maria Magdalene som den eneste kvinde komme til graven for at salve Jesu legeme. Således henholder Grundtvig sig til Johannesevangeliets beretning, hvor Maria Magdalene som eneste kvinde kommer til graven. Derimod er fortolkningen af hendes bekymring om, hvordan gravstenen kan blive fjernet, hentet fra ordene i Markusevangeliets opstandelsesberetning i kapitel 16, 3: "Og de sagde til hinanden: Hvem skal vi få til at vælte stenen fra indgangen til graven".

spørgsmålstegn får Grundtvig sagt, at Maria Magdalene stod spørgende og fuldstændig uforstående overfor det, at Jesus ikke var i graven. Det følgende spørgsmål: "ak, hvor er Herren nu?" beskriver med fremhævelse af ordet "ak" den fortvivlelse og sorg, som Maria Magdalene spurgte ud af.

Billedet i vers 5 og 6: "Se, af Øiets Taareflod Morgensolen mildt opstod!" beskriver den konkrete situation ved graven, da Maria Magdalene græd i sorgen over Jesu død. Hun græd så meget, at morgensolen, da den stod op, reflekterede i hendes tårer.⁹ Udover den konkrete situation ved graven må billedet forstås som et udtryk for det, der skete ved graven - at hendes sorg blev gennemlyst af opstandelseslyset. Og videre er billedet af solopgangen i stand til at rumme en beskrivelse af selve opstandelsen. For som solens livgivende lys bryder frem af nattens mørke, brød Kristus som livets magt igennem gravens mørke og har dermed endegyldigt besejret dødens magt.

Med ordene "I den Grav, hvor han har hvilet, hun har fundet Englesmilet!" (str. 3, 7-8) siger Grundtvig, at englens smil gav Maria Magdalene forvisningen om, at noget glædeligt måtte være hændt. Det er således i Grundtvigs gendigtning englens smil, der bebuder Kristi opstandelse. Men hvordan kan Grundtvig lade et smil fra englen give kvinden tro og håb? Det kan han, fordi smilet for ham er et ægte udtryk for en dyb og betydningsfuld glæde.¹⁰ Idet verberne i strofens to sidste vers er anført i perfektum og ikke i imperfektum, siger Grundtvig, at den tro og det håb, som Maria Magdalene modtog, rækker ind i den nutid, som er menighedens.

Denne strofe er koncentreret omkring Maria Magdalenes møde med den tomme grav og modtagelsen af englens budskab. Da Grundtvig havde det syn på kvinden, at hun i udpræget grad lader hjertet bestemme, er det næppe tilfældigt, at han udfolder mødet med opstandelsesunderet i en kvindes oplevelse. Grundtvig mente, at kvinden i modsætning til manden, modtager troen, uden den kvæles af tanken og reflektionen.¹¹ Maria Magdalene modtager i "Englesmilet" troen på opstandelsesunderet, som strider mod enhver rationel tanke. Således står Maria Magdalene som billede på, hvorledes opstandelsesbudskabet bør modtages.

9. Idet billedet fortæller, at solen står op af Maria Magdalenes tårer, synes Grundtvig at give tårerne betydning af hav.

10. Flere steder i sine salmer bruger Grundtvig smilet som opstandelsestroens kendetegn. Som eksempel kan nævnes "Herren han har besøgt sit Folk", strofe 5 vers 4 (Sang-Værket 1, 1, No 23, s. 83), "Min Jesu, lad mit Hjerte faae", strofe 3 vers 4 (Sang-Værket 4, 1, No 152, s. 196) og "Han, som har hjulpet hidindtil", strofe 4 vers 6 (Sang-Værket 4, 1, No 208, s. 273).

11. Magnus Stevns: Fra Grundtvigs Salmeværksted, København 1950, s. 79-80.

Strofe 4: Gendigtning af Johannesevangeliets beretning om Maria Magdalenes møde med den opstandne Jesus ved graven.

Med præsens som verbalform understreges det i denne strofe, at den frelse, som Maria Magdalene modtog også rækker ind i nutiden. Da gudstjenesten er det sted, hvor frelsen rækkes i nutiden, henviser denne strofes billedlige beskrivelse af Maria Magdalenes møde med den opstandne til gudstjenesten. I strofens første fire vers beskriver billedsdroget sakrament-Ordets frelse, mens billedsdroget i de sidste fire vers i sig selv er udtryk for sakrament-Ordets tiltale.

Fra strofens første vers skinner strofens karakter af nutid tydelig igennem. Grundtvig skriver i dette første vers: "Brister, alle Helgengrave!". Som Jesu grav brast og som Mattæusevangeliet fortæller, at gravene åbnede sig, da Jesus døde (Matt 27, 52-53), betyder påskens budskab, at gravene skal åbne sig, så de døde skal opstå til evigt liv. Videre skriver han: "Herrens Røst, i Dæmring sval, Lyder i de Dødes Have," (str. 4, 2-3). Ordene beskriver Kristi nærvær i verden efter opstandelsen og himmelfarten. Som Kristus vandrede omkring på opstandelsens morgen, er han nu nærværende for menigheden i sit Ord. Med udtrykkene "Dæmring sval" og "de Dødes Have" beskrives livet på jorden og her lyder "Herrens Røst", som er at forstå som gudstjenestens *sakrament-Ord*. Således er vers to og tre i egentlig forstand en beskrivelse af, at gudstjenesten er det sted på jorden, hvor Gud giver sig til kende. I ordene "Skaber Lys i Skyggedal!" (str. 4, 4) siger Grundtvig, hvad der sker i verden, når Kristus kommer til menigheden i gudstjenestens sakrament-Ord. Da frelsen tilsiges den enkelte i sakrament-Ordet, betyder åbenbaringen i gudstjenesten, at jorden ændres fra at være et skyggested til at være et sted, hvor lyset fra Gud skinner.¹²

Beskrivelsen af Jesu vandring påskemorgen ("Herrens Røst i Dæmring sval") leder tankerne hen på en helt anden vandring, nemlig Guds *aftenvandring* i Paradishaven (Gen. 3, 8) På denne vandring straffede Gud Adam for hans synd og Gud viste ham ud af Paradiset til den "skyggedal", som først med Kristi opstandelse blev genskabt til en "lysdal".¹³

Strofens sidste fire vers, der har karakter af tiltale, centrerer sig omkring beskrivelsen af Maria Magdalenes frelse. Kristi tiltale til Maria Magdalene viser hen til dåben.

I beskrivelsen af Maria Magdalenes frelse lader Grundtvig frelseshistorien udspille sig. Guds ord til Adam ved syndefaldet og Kristi genløsningsord til Maria Magdalene sættes

12. Det er en nærliggende tanke, at Grundtvig i sin brug af ordet "Skyggedal" har tænkt på salme 23,4 i Det gamle Testamente, der beskriver mørkets og dødens steder som "dødsskyggers dal". I 1993 oversættelsen er ordet udgået og erstattet med "mørkets dal".

13. I bibeloversættelsen fra 1948 hedder det: "Da dagen blev sval, hørte de Gud HERREN vandre i haven" (Gen. 3, 8).

overfor hinanden: "Herren kalder, men ei nu: Synder! Adam ! hvor er du? Sødt det toner: Engle tie: Her er Frelseren Marie!" (str. 4, 4-8). Det understreges i disse vers, at Gud meddelte mennesket dets fald såvel som dets frelse gennem det direkte talte Ord. Dog tiltales Adam og Maria Magdalene meget forskelligt. Adam, der i skam over sin synd, forsøger at skjule sig for Gud, tiltales med en *streng* og *vred* tone: "Synder! Adam! hvor er du?" (Gen. 3, 9), mens den opstandne Kristus tiltaler synderinden Maria Magdalene i en *imødekommende* og *venlig* tone: "Her er Frelseren, Marie!".¹⁴ Talens tone er med til at tilkendegive budskabets indhold. Adam modtager syndens konsekvens, døden, i Guds straffende tiltale, mens Kristus i sin venlige tiltale skænker Maria Magdalene livet, frelsen fra den død, som Adams fald havde medført.¹⁵

I strofens vægtige afslutning markeres endnu en modsætning, nemlig mellem englenes *tavshed* på den ene side ("Sødt det toner: Engle tie" (str. 4, 7)) og Kristi *Ord* til Maria Magdalene på den anden side ("Her er frelseren, Marie!" (str. 4, 8)). Da englene er Guds sendebud og skal bringe bud om Kristus, skal de tie, når Kristus er tilstede og taler, som han gør, når han tiltaler Maria Magdalene. Kristi tale til Maria Magdalene tolkes som tilsigelsen i gudstjenestens sakrament-Ord. Særligt henviser Kristi Ord til Maria Magdalene til dåben, hvor den enkelte overgår fra døden til livet, ligesom Maria Magdalene gjorde det, da den opstandne Kristus talte til hende ved graven. At strofens sidste vers særligt peger hen på dåben, underbygger den personlige tiltale og den direkte form "Her er Frelseren, Marie".¹⁶

1 b.c. Menighedens bekendelse af Kristi nærvær i gudstjenestens sakrament-Ord og menighedens svar i lovsang (strofe 5).

Strofe 5:

Som salmens første strofe forholder sig direkte til nutiden, gør salmens sidste strofe det også. Ordenes indhold peger *direkte* hen på gudstjenesten og beskrivelsen af den gudstjenestelige virkelighed ligger ikke som i de tre foregående strofer gemt i den billedlige beskrivelse af opstandelsen.

I strofens fire første vers bekender menigheden sin vished om, at den frelse, som midterstroferne har beskrevet, rækker ind i nutiden. Især strofens første vers "Ja, han er her, Guddomsmanden!" (str. 5, 1) fremhæver gennem det bekræftende "Ja" menighedens

14. Grundtvigs beskrivelse af den opstandnes Ord til Maria Magdalene ved graven, fremstår som en tolkning af Johannesevangeliet kapitel 20, 16: "Jesus siger til hende: " Maria!" Hun vendte sig om og sagde til ham på hebraisk: "Rabbuni"det betyder mester".

15. Dette at Adams straf, døden, blev alle mennesker til del og at Kristus i sin opstandelse frelste mennesket ud af døden, er en tankegang, som Paulus udfolder i 1. Korintherbrev 15, 45-49.

16. Helge Dahn: Salmehåndbogen, København 1984, s. 147.

forvisning om Kristi nærvær i gudstjenesten.¹⁷ At det er dødens overvinder, som menigheden møder i gudstjenesten, beskriver Grundtvig i strofens andet vers: "Sprængte er nu Dødens Baand!". Billedet af døden som et bånd beskriver meget rammende menneskets totale hjælpeløshed under dødens magt. Et bånd binder og har hverken begyndelse eller ende, og således er døden beskrevet som umulig for mennesket selv at komme fri af.

At Kristi overvindelse af dødens magt bliver menigheden til del i gudstjenesten, vil altså sige, at menigheden får del i opstandelsens genskabte liv. Dette siger Grundtvig med ordene "han er visselig opstanden, Og hans Ord er Liv og Aand!" (str. 5, 3-4). I ordparret "Liv og Aand" beskriver Grundtvig sin forståelse af Ordet.¹⁸ Mens livet som dødens modsætning er magten i Guds kærlighed, er ånden den kraft, der udvirker Ordets liv. Således betinger Ord og ånd hinanden.¹⁹

Det forår, som Grundtvig beskriver i vers 5 henviser til Gudsrigets forår. Det vil sige Gudsrigets begyndende frembrud, sådan som dette finder sted i gudstjenesten ved den opstandnes levende tilstedeværelse i sakrament-Ordet. At Gudsriget i gudstjenestens Ord ikke er brudt frem fuldt og helt, beskriver billedet af forårmorgen: "Nu en Forårmorgen skøn Rinder op for os iløn," (str. 5, 5-6). I udtrykket "iløn" ligger nemlig, at i gudstjenestens Ord er Gudsriget brudt usynligt og skjult frem for "os", det vil sige for menigheden. Således begynder Gudsriget i det skjulte sin stille vækst i gudstjenesten og vokser frem mod fuldendelsen.

Ligesom Gudsriget er brudt frem i gudstjenestens Ord og vokser fra foråret ind i høsten, sådan vokser også den salmesang, der er menighedens svar på Ordet: "Og, som Paaske-Psalmen klinger, Voxer Sjælens Fuglevinger!" (str. 5, 7-8). "Sjælens Fuglevinger" er et billede på salmesangen. Som fuglene løftes, når de i ubevidst glæde løfter vingerne mod himlen, løftes menigheden i lovsangen som Ordets genlydsrøst til Gud. Således opstår der i lovsangen en særlig samhørighed mellem Gud og menighed.²⁰ Udsynet i vers 8 rækker ud til salmesangen i det eskatologiske Gudsrige. Grundtvig skriver nemlig, at salmesangen vokser, så længe den befinder sig i det jordiske rige. Det vil sige, at salmesangen bliver jo mere livsbekræftende jo

17. I beskrivelsen af Kristus som "Guddomsmanden", altså som Gud og mand, understreger Grundtvig, at frelsen ligger i, at Gud blev menneske. Just ved at Gud underlagde sig dødens magt, som lige siden syndefaldet havde haft magten over mennesket, kunne Han besejre døden og skænke mennesket livet.

18. Ordet som liv og ånd er at forstå som en udlægning af Johannesevangeliet kapitel 6, 63, hvor Johannes lader Jesus sige: "Det er Ånden, som gør levende, kødet gør ingen gavn. De ord, jeg har talt til jer, er ånd og liv", (Peter Thyssen: Grundtvig og Guds Ord-teologien. I: Teologi og Modernitet, Århus 1997, s. 69.).

19. Morten Mortensen: Helligånden, Guds røst på jord. I: For Sammenhængens Skyld, Århus 1977, s. 49.

20. I strofe 2, vers 1-3 i salmen "Alt, hvad som fuglevinger fik" (Sang-Værket 4, 2, No 224, s. 290), der er en salme om lovsangen, sammenligner Grundtvig menneskets lovsang med fuglenes vinger: "Min sjæl, du har af alt på jord i tanken og din tunges ord de allerbedste vinger" (Christian Thodberg: Grundtvig som salmedigter. I: Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys, Århus 1983, s. 167.

mere Ordet kommer til sin ret.²¹ Men når Gudsriget helt og fuldt bryder frem og "fuglevingerne" i betydningen salmesang vokser ind i himlen, bliver menighedens lovang en del af den himmelske lovsang.

1c. Sammenfatning.

Salmen tager udgangspunkt på kirkegården med en opfordring til, at alle de gravsymboler, der angiver, at døden er menneskets fald, bør fjernes for istedet at blive erstattet af symboler, der peger hen på livet. På samme måde skal den tomme salmesang afløses af en glad og levende salmesang (strofe 1). Begrundelsen for denne opfordring, giver Grundtvig i sin tolkning af den bibelske opstandelsesberetning i strofe 2, strofe 3, og i strofe 4. Mens Grundtvig i strofe 2 tolker selve opstandelsesbegivenheden i henhold til Markusevangeliet, er strofe 3 og strofe 4 en tolkning af Johannesevangeliets beretning om Maria Magdalenes møde med englen (strofe 3) og den opstandne selv ved den tomme grav (strofe 4). Fordi Kristus har sejret over døden, kan han tilsige Maria Magdalene frelsen. Det beskrives, at Maria Magdalene i den opstandnes henvendende tale modtager genløsnings-Ordet, der siger til hende, at hun ikke længere er underlagt dødens magt.

Grundtvig tolker opstandelsen (str. 2, 3 og 4) i et nuanceret billedsprog. Den billedlige beskrivelse af opstandelsen viser ud over selve opstandelsesbegivenheden, idet denne peger ind i nutiden, således at det er klart for enhver, der synger salmen, at livets sejr i opstandelsen virker ind i nutiden. Verbalformerne markerer den nutidige betydning. I strofe 2 afløses imperfektum af præsens i strofens sidste vers og i strofe 3 afløses imperfektum af perfektum i strofens sidste vers. Derved markeres det, at det skete, nemlig Jesu opstandelse, stadig har betydning. I strofe 4 understreges den nutidige betydning yderligere, idet præsens anvendes som verbalform i hele strofen. Med den nutidige betydning af opstandelsesbegivenheden henvises der indirekte til den gudstjenestelige virkelighed. Dette leder naturligt op til strofe 5, hvor der ikke indirekte, men direkte henvises til den gudstjenestelige virkelighed. I gudstjenestens Ord, sakrament-Ordet, er Kristus tilstede for menigheden med opstandelsens budskab. Ordet, der beskrives som liv og ånd henviser til dåbens tilsigende Ord, hvor den enkelte overgår fra døden til livet, ligesom Maria Magdalene gjorde, da den opstandne talte til hende ved graven. Ordet henviser også til nadveren, hvor dåbens tilsigelse gentages.

21. Vers 7 og 8 er et klart udtryk for Grundtvigs historiesyn. Guds Ordet vil komme i besiddelse af større kraft jo tættere den historiske tid er på det eskatologiske riges frembrud.

Mens Gud i gudstjenesten åbenbarer sig for menigheden i sakrament-Ordet, svarer menigheden på Ordets frelse i lovsangen. Men Grundtvig siger i salmens sidste vers, at salmesangen vil blive større og mere righoldig, når menighedens lovsang i det eskatologiske Gudsrige forener sig med englenes lovsang.

Salmens billedsprog spiller på modsætningen mellem liv og død. Naturen, årstiderne og døgnets skiftende tider, især morgenen, indgår som en vigtig bestanddel i salmens billedlige beskrivelse af påsken som livets sejr over døden.

Salmen viser, at Grundtvig forstår påskebegivenheden, som en begivenhed, der ikke alene udspiller sig omkring den kirkelige påkehøjtid. I egentligste forstand synes Grundtvig at mene, at påsken i betydningen livets sejr over døden gentager sig hver gang, der er dåb. For just i dåbens Ord fører Kristus dåbsbarnet fra djævelens rige over i Guds kærligheds rige. I dåben og igen i nadveren bliver påskens frelsesbudskab således nutid.

Menighedens tak for sakrament-Ordets frelse kommer til udtryk i salmesangen. Som Kristi nærvær i gudstjenestens sakrament-Ord betones i "Tag det sorte kors fra graven", er der altså tillige en stærk betoning af menighedens lovsang.

Om at skrive salmer

At skrive en salme er et stykke praktisk teologisk arbejde, som må have et dogmatisk udgangspunkt eller i hvert fald, så kommer dogmatikken på et tidligt tidspunkt ind og fortolker de erfaringer og den tro man som enkeltperson skriver ud fra. Jeg tror jeg bedst kan beskrive dette forhold med en historie fra Oldkirken som Tertullian fortæller. Der var en i den karthaginiensiske menighed højt anset kvinde, der drømte drømme. Disse var budskaber fra Gud med stor visionær kraft. Tertullian fortæller så, at man ikke fra menighedens, fra biskoppens side, afviste disse drømme, men kun fordi de var i overensstemmelse med skriften, for Satan var jo kendt for at liste sig ind i folks drømme og et direkte og subjektivt budskab kunne jo være forvansket lærdom fra fjendens side. Dette gælder for så vidt i dag. Salmen må være udsprunget af det samme som prædiken. Det er ikke begivenheder i dagens Danmark, det er ikke forandringerne eller tidens filosofi og poetik, der skal afspejle sig i en salme - og heller ikke i en prædiken. Det er skriften der skal udlægge den menneskelige eksistens, der altid er sig selv lig i sin flugt fra Gud i sit ønske om at følge sin egen vilje eller gøre vor egen vilje til Guds vilje, det er skriften og derfor også salmen, der skal udlægge denne eksistens overfor Gud, overfor medmennesket. Skriften udlægger sig selv og det skal salmen og prædiken leve af.

Den erfaringsverden vi lever i i dag under andre forhold end Luther og Tertullian og Grundtvig betyder altså noget, men kun for så vidt den er tidens udtryk for tro og vantro, for Guds sandhed eller menneskets flugt fra Gud og usandhed. Salmen er en tilkendegivelse af, at vi som menighed forstår dette grundliggende at alt står i Guds hånd, at vi beder om tro til at leve på Guds nåde og takker for at vi i hans søns gerning og ord allerede har fået vores synders forladelse. En salme er ingen kampsang for dette liv, men en lovsang af dette liv, fordi vi har det fra Gud.

Når jeg derfor er begyndt at skrive salmer er det fordi jeg mener at denne fundamentale indsigt og grundlag mangler i alt for meget af vor moderne salmeværk. Vi har lavet et lille tidsskrift, der hedder Grundtvigske Bidrag og selvom min produktion begyndte før og har været trykt i vores kirkeblad, så knytter offentliggørelsen sig til Grundtvigske Bidrag. Her vil vi igen forsøge at eksperimentere med det opbyggelige: salmen, talen og andre genre som skuespillet og former for dialog som endnu skal udarbejdes nøjagtigere. Men ved at lade salmen være opbyggelig og derfor en del af skriftens udlægning af vores liv, så er salmen

indenfor det dogmatiske område og må prøves efter her og det betyder også at dogmatikken, som den sum af læresætninger vi føler os forpligtet på og udtrykker vores udlægning af Skriften i bliver en rettesnor i det fælles arbejde. Så bliver salmeproduktionen ikke alene en beskæftigelse for mig som poet af kristelig tilsnit, men en del af forkyndelsen, en del af min teologi, en del af hvad jeg forstår ved den rette lære. En salme skal altså være en syngbar og skriftnær udlægning af mennesket overfor Gud, den skal være "levet sjælesorg", som virker mens den synges, den skal være en del af den lovsang som hele skabningen synger - og det kan en salme kun være, hvis den springer ud af den Skrift, der er budskabet om frelseren og forløseren af vor verden.

Kan synges på Tony Vejslevs melodi : "Det efterår som kom så alt for nært.."
Højskolesangbogen nr. 357.

1) Vor Fader, du som skaber alt på jord,
vi takker for din nåde og dit ord,
som gav os høst og giver vintersæd,
som gav os dagligt brød og salig fred.

2) Fra vejen ser vi stubbe rad ved rad,
som viser, at du gav os alle mad,
men alt det vi har fået fra vor jord
bør minde os om brødet på dit bord.

3) Så lad os alle leve i det spor,
som Helligånden åbner på din jord,
så Kristus kan befri os fra vor nød
ved åndeligt at blive livets brød.

4) Og derfor, Fader, takker vi endnu
for byg og hvede, havre og for rug,
så vi kan mindes om, hvad du betød
for mennesker som os i liv og død.

SIGVALD TVEIT

Den siste norske salmeboka: Salmar 1997 - ein presentasjon

Sidan reformasjonen er det få litterære former som har blomstra så rikt som salme-genren. Luther gav ein impuls til salmedikting på folkemålet, og sidan er det i dei protestantiske kyrkjene blitt gjeven ut salmar på ei rad ulike måtar og i eit svært høgt tal, alt frå skillingstrykk til tjukke salmebøker med over 1000 nummer. Men sjølv om talet på salmeutgåver har vore høgt, er det heller sjeldan at salmebøker får status som autoriserte - til bruk i Den norske kyrkja.

Av dei autoriserte frå dansketida kjem først etter reformasjonen salmeboka til Thomissøn i 1569. Den neste skulle bli Kingos frå 1699. Så kjem Guldbergs i 1778 og "Evangelisk-christelig Psalmebog" i 1798. Den første reint norske autorierte salmeboka er Landstads frå 1869. (Hauges salmebok frå 1873 kom som ei alternativ til denne). Så kjem "Landstads reviderte salmebok" 1924, salmar 1973 (i 1973!), "Norsk Salmebok" i 1984 og nå til slutt "Salmer 1997" i fjor.

Det er altså så pass sjelden at det vert utgitt salmebøker, autoriserte til bruk i Den norske kyrkja, at det er all grunn til å markere det med ein liten presentasjon.

Det som var karakteristisk for utforminga av salmebøkene (og ikkje minst koralbøkene!) før vårt århundre, var at dei stort sett var forma av ein person, ikkje av ein komite, slik som det er blitt sidan. (Kingos salmebok og "Evangelisk-kristelig Psalmebog" kan forsåvidt seiast å vere unntak. Rektignok laga Kingo sjølv den første versjonen - i 1689, men så var det ein komite som med utgangspunkt i denne kom med den endelege versjonen. "Evangelisk-kristelig Psalmebog" er laga av ein komite). Salmar 1997 er derfor òg laga av ein breidt samansett komite.

Når det står ein og berre ein person bak eit verk, vil dette ofte sikre ein viss einskap og heilskap i verket. Men boka kan òg lett få preg av kompromiss - men dei negative konsekvensane dét har. Det er likevel klart at ein i vår tid vil sikre breidda og mangfaldet ved å la fleire fagfolk stå bak noko så viktig som ei salmebok.

Salmar 1997 har eit stort stilistisk spenn, både språkleg og musikalsk. Mange tider og land er representerte. Ein har funne fram til salmar av eldre salmediktarar, til dømes av Petter Dass, Grundtvig og Rosenius, som ikkje har stått i dei autoriserte salmebøkene tidlegare. Desse er i nokre utfelle mykje mindre "friserte" enn det har vore vanleg i tidlegare utgåver i salmar av desse salmediktarane. Men hovudvekta av salmene i "Salmer 1997" er skriven dei siste åra. Om lag halvparten er frå etter 1980.

Frå utlandet har me fått ei rekkje nye salmar, ofte i original språkform. Dette gjeld ikkje berre salmar frå våre nordiske granneland, men òg nokre i språkdrakter som mange oss ikkje forstår, som latin og fransk. (I slike tilfelle er det i tillegg norske omsetjingar). Me har òg fått ei fin samling med salmar frå dei tre samiske språkgruppene våre. Musikalsk spenner materialet frå dei andre verdsdelane gjer òg til at den musikalske ramma blir ekspandert. I det heile er salmeomgrepet - boka heiter jo "Salmer 1997" - sterkt utvida.

Det er lagt vekt på at boka skal kunn dekke dei fleste behov. Her er salmar for barn og ungdom, og dei ulike møte- og gudstjenestetypene har fått eit høveleg materiale å ause av, alt frå den andelege songen frå vekkjingstradisjonane i landet vårt til meir liturgisk farga stoff. Det er ei rimeleg fordeling mellom nynorsk og bokmål.

Ein ser at det er lagt vekt på å finne fram til songar som er knytte til vår tid og livssituasjon, som medvitet om at jorda er truga, det styrkte miljøansvaret, rettferd og fred, menneskeverdet og vørnaden for menneskelivet. Også sorg og klage har fått sitt uttrykk.

Fleire av songane har fått fleirstemmig sats i sjølve salmeboka. Det står til og med besifring i denne, slik at ein til nød kan greie seg utan koralboka.

På ein måte er det prisverdig at òg moderne, kompliserte melodiar blir viste her. Men nokre av melodiane er håplause å få skikkeleg til i ei forsamling. Det er synd, for i fleire tilfelle er det her snakk om verdfulle tekstar som av denne grunnen ikkje kjem til å bli kjent. Spesielt vrien er "Vær i sinn som Herren" av Egil Hovland.

Nokre av Edvard Hoems fine salmetekstar er komen med, men det virkar underleg at ein har tatt med hans "Vente, vente Herres time", som er lagt i munnen på ei gravid kvinne. Ein av dei vanlege definisjonane på ei salme er at heile kyrkjelyden skal kunne ta han i sin mund! Melodien er også her dessutan temmeleg vrien.

Salmar 1997 bør kjøpast inn til kyrkjelydane våre! Boka vil kunn vere eit rikt tilskot til vår eiga snart 15 år gamle salmebok.

Modtaget i redaktionen

Vi har i redaktionen modtaget et eksemplar af Jens Peter Larsens *Messetoner efter gammel kirkelig tradition*. Bogen der er på 128 sider er en revideret udgivelse af Jens Peter Larsens *Messetoner*, som siden 1935 har været "forlægget" for messesangen i den danske folkekirke. Bogen er sidst blevet revideret i 1965, og nærværende 4. reviderede udgave er udgivet af Samfundet Dansk Kirkesang (Edition Egtved) ved Peter Weincke og Bent Frederiksen, hhv. Pastorseminariene i København og Århus. Bogen er udgivet med støtte fra Thomas Laubs Mindefond af 1947.

Forfatternes adresser

Frimenighedspræst Torben Bramming, Gråbjergvej 4,
DK-5856 Ryslinge

Statsstipendiat Svein Ellingsen,
N-4815 Saltrød, Norge

Komponist Egil Hovland, Labråten 14 C,
N-1614 Frederikstad, Norge

Sognepræst Søren Jensen, Byløkken 27,
DK-8240 Risskov

Cand. theol. Signe Paludan, Sølystgade 48, 4.
DK-8000 Århus C

Førsteamanuensis Sigvald Tveit, Øvre Smestadveien 53 B,
N-0378 Oslo, Norge

Søndag 13. juni

11.00 Familiemesse i Nidarosdomen
Biskop Finn Wagle. Nidarosdomens Guttekor

12.30 Kirkekaffe med oppsummering og avslutning

Påmelding til Liturgisk senter, Erkebispegården, 7013 Trondheim innen 30.april

Tlf. 73539121/00

Fax 73539111

Liturgisk.senter@kirken.no

Deltakeravg. kr.1150 som inkluderer selve konferansen, kulturprogram, velkomstmåltid, tre kaffe, to lunsj og festmiddag lørdag. Kr. 300 betales ved påmelding til Liturgisk senter kontonr. 08190107672 innen påmeldingsfristen 10.5.99 Resten betales når påmeldingen er registrert og deltakerliste sendes deltakerne i månedskiftet mai/juni.

Deltakerne ordner selv reise og opphold. Vi anbefaler Augustin Hotel/ Augustin Hotel & Apartment (tlf. 73547000 eller Choice Hotel booking 800 43 444) og Trondheim Hotel (tlf. 73505050). Spør etter spesialpris for konferansen.

Klipp.....

**PÅMELDING TIL HYMNOLOGIKONFERANSE
I TRONDHEIM 10.-13.JUNI 1999**

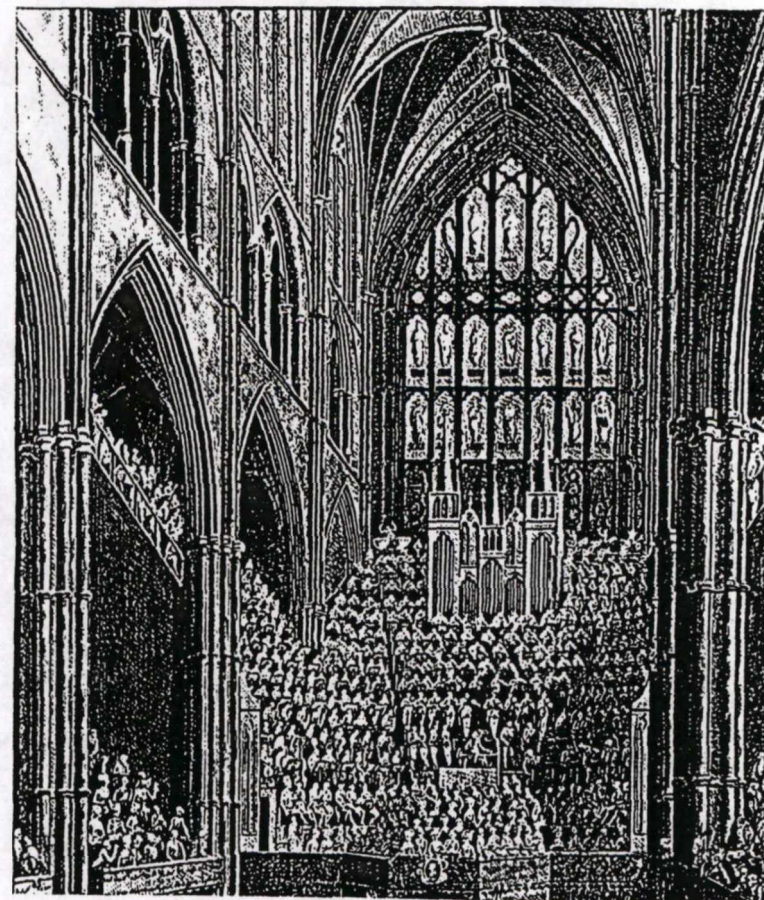
Navn:

Adr.:

Stilling:

Kr. 300 (eller hele beløpet kr.1150) er innbetalt til Liturgisk senter, kontonr.08190107672

«HØR EN LOVSANG, HØYE HIMLER»

HYMNOLOGIKONFERANSE I TRONDHEIM
foran 2000 års jubileet og i anledning av 300 års minnet
for Kingos salmebok

10.-13. JUNI 1999

Torsdag 10. juni

- Kl. 16.00 Registrering - Erkebispegården
- Kl. 17.00 Velkomstmåltid - Mottakelse i Hvelvrommene i Erkebispegården
- Kl. 19.00 Åpningsmøte i Øysteinsalen/Erkebispegården
Velkomst og hilsener
Rådgiver Åge Haavik: Kildespring til salmesang i Norge i det 20. årh.
Kulturinnslag.
- Kl. 21.30 Aftenbønn i Erkebispegårdens kapell.

Fredag 11. juni

- 08.45 Morgensang i Våre Frue kirke
- 09.30 Stipendiat Vigdis Øystese: Kingos salmebok - et trehundreårsminne.
- 11.00 Kaffe
- 11.15 Professor Arne Bugge Amundsen: Kingos salmebok i kultur og folkeliv
- 12.15 Førsteamanuensis Sigvald Tveit: Meloditradisjoner der Kingos salmebok fremdeles er i bruk.
- 13.15 Lunsj i Sommerveiten 4/6
- 14.15 Dr. philos. Dagne Groven Myhren: Kingos salmebok og de norske folketonene.
- 15.30 Kaffe
- 16.00 Presentasjon av bokutstilling v/univ.bibliotekar Karin-Helene Hognestad
Omvisning i Erkebispegården/museet
- 18.00 Middag
- 19.30 Teol. lic. Anna J. Evertsson: «Deilig er jorden»
En presentasjon av NORDHYMNs forskningsprosjekt: *Om psalmens roll i nutida nordiskt kultur- og samhällsliv.*
- 21.00 Åpen salmekveld i Vår Frue kirke i samarbeid med bl.a. Nidaros Domkor

Lørdag 12. juni

- 8.45 Morgensang i Erkebispegårdens kapell
- 9.30 Førsteamanuensis Jan Inge Sørebo: Hva gjør en tekst til en god salme
Respondenter: Førsteamanuensis Arve Brunvoll
Høyskolelektor Kristin Solli Schøien
- 11.00 Kaffe
- 11.15 Tema: Den gode salmetones kjennetegn
v/ domkantor Arne Rodvelt Olsen og kantor Thrøstur Eiríksson
- 13.15 Lunsj
- 14.15 Paneldebatt v/ statsstipendiat Svein Ellingsen:
Hvordan styrke det hymnologiske miljø i Norge --- fra universitets- og høyskoleplan til gudstjeneste- og grasrotplan.
Arve Brunvoll, Sigvald Tveit, amanuensis Irene Bergheim, studierektor Øystein Bjørdal.
- 15.30 Kaffe
- 16.00 Biskop Finn Wagle: Med salmeboken inn i et nytt årtusen
Respondenter: Kapellan Kari Lette Pollestad Høghaug og sokneprest Øystein Thelle
Presentasjon av nye salmer, sanger og viser i forbindelse med Jubileum 2000
- 19.00 Festmiddag
Kulturprogram

Hymnologiske Meddelelser udkommer årligt med 4 numre á omkring 50 sider

Udgives af Salmehistorisk Selskab, Københavns Universitet, Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, DK-1150 København K., Danmark. Tlf. 35 32 36 23.

Organ for Nordisk Institut for Hymnologi - NORDHYMN

Medlemskab af Salmehistorisk Selskab tegnes hos kassereren, Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, 1150 København K., giro 2 20 11 19.
Hos kassereren kan også bestilles ældre årgange af tidsskriftet.

Salmehistorisk Selskabs bestyrelse:

Universitetslektor, dr.phil. Steffen Arndal,
Savmøllevej 5, DK-5690 Tommerup. Tlf. 64 76 29 01

Sognepræst, ph.d. Peter Balslev-Clausen, formand,
Ahlmanns Allé 14, DK-2900 Hellerup. Tlf. 39 62 79 27.

Universitetslektor, cand.theol. Jørgen I. Jensen,
Steenstrups Allé 17, DK-1924 Frederiksberg C. Tlf. 35 37 39 73.

Forretningsfører, merkonom Vagner Lund, kasserer,
Caroline Amalievej 27, DK-2800 Lyngby. Tlf. 45 88 48 65.

Sognepræst, cand.theol. Jens Lyster, næstformand,
Notmark præstegård, Notmark 4, DK-6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 31 44.

Universitetslektor, organist, mag.art. Torben Schousboe,
Tryggevældevej 132, DK-2700 Brønshøj. Tlf. 31 28 02 05.

Professor teol. & fil.dr. Sven-Åke Selander
V. Häggviksv. 17, S-236 32 Höllviken, Sverige. Tlf. 40 45 35 77.

Styringsgruppe for Nordisk Institut for Hymnologi (Nordisk redaktionskomite):

Professor, teol.dr. & fil.dr. Karl-Johan Hansson
Fredsgatan 12 A 21, SF-20100 Åbo, Finland. Tlf. 2 265 4284

Førsteamanuensis, cand.phil. Sigvald Tveit
Øvre Smestadveien 53B, N-0378 Oslo, Norge. Tlf. 22 14 20 99.

Professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen,
Egernvej 43, DK-2000 Frederiksberg. Tlf. 38 34 99 72.

Professor, fil. & teol. dr. Pétur Pétursson,
Hjardarhaga 11, IS-107 Reykjavik, Island. Tlf. 5 62 90 09.

Professor teol. & fil.dr. Sven-Åke Selander
V. Häggviksv. 17, S-236 32 Höllviken, Sverige. Tlf. 40 45 35 77.

Sekretariat:

Nordisk Institut for Hymnologi - NORDHYMN,
Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, DK-1150 København K.

Forretningsfører, merkonom Vagner Lund, sekretær. Tlf. 35 32 36 23.

Sognepræst, ph.d. Peter Balslev-Clausen, redaktør.

Hymnologiske Meddelelsers redaktion:

Peter Balslev-Clausen (ansvarshavende), Birgitte Ebert, Laura Lundager
Jensen, Vagner Lund (redaktionssekretær), Ove Paulsen og Lone Vesterdal.

Tidsskriftet udgives med støtte fra Carlsen-Langes Legatstiftelse og N.F.S. Grundtvigs Fond.

Eftertryk tilladt efter aftale med forfatterne og med angivelse af kilde.

02449 KHC
DVE PAULSEN
TOFTHØJVEJ 37
9280 STORVORDE

303

000

9280 o 6/ 1 1